

# Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 600 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Justitiestraat 21, Antwerpen

## XXIIste CONGRES VAN DE VLAAMSE JURISTENVERENIGING

Gent 15 april 1967

### Sectie C. — DE TUSSENKOMST VAN DE REGERINGSCOMMISSARIS IN DE BEHEERSCOMITÉ'S VAN DE INSTELLINGEN VAN OPENBAAR NUT

#### PREADVIES (\*)

door L.P. SUETENS, Docent aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid te Leuven, en  
R. ELST, Adjunct-adviseur bij het Ministerie voor Sociale Voorzorg

#### INLEIDING

1. — Het Belgisch administratief bestel wordt gekenmerkt door verschillende vormen van bestuur, welke uiteindelijk in twee grote categorieën kunnen ondergebracht worden: centralisatie en decentralisatie.

De centralisatie is de gezagsstructuur, waarin al de bevoegdheden bij één orgaan berusten (enkeling of collegiaal orgaan) (1). Zij wordt gekenmerkt door de hiërarchische band tussen het centrale gezagsorgaan en de gecentraliseerde diensten (2). De centralisatie kent verschillende gradaties: de zuivere centralisatie, de technische zelfstandigheid met of zonder rechtspersoonlijkheid en de deconcentratie (3).

De decentralisatie is de gezagsstructuur, waarin aan bepaalde publiekrechtelijke lichamen een zelfstandige bevoegdheid toegewezen wordt. Zij wordt gekenmerkt door de splitsing van de oorspronkelijke gezagskern (4).

Een onderscheid moet gemaakt worden tussen de territoriale decentralisatie en de functionele decentralisatie. In de territoriale decentralisatie wordt aan zelfstandige organen de behartiging van de *algemene belangen* van een

bepaald *geografisch gebied* opgedragen. In België zijn dit momenteel de gemeenten en provinciën. In de functionele decentralisatie wordt aan zelfstandige organen de behartiging van een *specifiek belang* opgedragen.

« De dienstgewijze decentralisatie verschilt dus van de territoriale decentralisatie doordat:

- 1) zij uiterst gespecialiseerd is;
- 2) niet steunt op het beginsel van de *volksvertegenwoordiging*, ofschoon de vertegenwoordiging van de *professionele* belangen er, af en toe, in tot uiting komt » (5).

2. — Decentralisatie gaat *normaliter* gepaard met administratieve voogdij (6), d.i. de bevoegdheid, waarover een hoger bestuur beschikt om te verhinderen dat gedecentraliseerde lichamen hun zelfstandigheid zouden misbruiken om handelingen te verrichten die met de wet of met een doelmatig beheer in strijd zijn (7).

Dit toezicht houdt geen verband met de bescherming van de onbekwaamheid van de ondergeschikte macht, zoals het bij de burgerlijke voogdij over een minderjarige het geval is, maar wordt uitgeoefend in het belang van de gemeenschap, om de wet te doen eerbiedigen en in de eenheid van een algemeen beleid te voorzien.

De administratieve voogdij heeft een negatief karakter; het hoger bestuur kan beletten dat rechtshandelingen van een gedecentraliseerd lichaam rechtskracht verkrijgen, maar kan zich niet in de plaats stellen van het lagere bestuur.

Een onderscheid wordt gemaakt tussen de vormen van *bijzondere voogdij* — voorafgaand advies en onderzoek, goedkeuring, machtiging — welke preventief werken, doch alleen bepaalde, door de wet aangeduide, rechtshandelingen van de gedecentraliseerde diensten betreffen, en

(\*) In een vorig nummer van het *Rechtskundig Weekblad* verschenen de pre-adviezen van de hh. L. Schuermans en G. Claus voor sectie B van het congres: « Dient de wettelijke aansprakelijkheid bij verkeersongevallen te worden vervangen door een stelsel van verzekering? ». In een volgend nummer verschijnen de pre-adviezen voor sectie A: « Mede-eigendom bij appartementsgebouwen ». Van al deze pre-adviezen ontvangen de congresdeelnemers een overdruk. Lezers van het *Rechtskundig Weekblad* die geen uitnodiging tot het congres zouden hebben ontvangen, kunnen er een bekomen op het congressecretariaat, p.a. Dr. G. Schrans, « Vromestael », Wondelgem.

de vormen van *algemene voogdij* — schorsing en vernietiging —, welke repressief werken t.o.v. alle rechtshandelingen van de gedecentraliseerde diensten.

3. — De laatste decennia is het aantal functioneel gedecentraliseerde diensten sterk in omvang toegenomen.

De fundamentele oorzaak hiervan ligt in het feit dat de idee van de politieke democratie thans plaats heeft gekregen voor het concept van de sociaal-economische democratie <sup>(8)</sup>. Inderdaad, de overheid ontplooit steeds meer activiteiten op sociaal en economisch gebied; tevens steunen talrijke initiatieven op een samenwerking tussen de openbare en de private sector.

Voor deze bedrijvigheid moesten soepelere beheersformules uitgewerkt worden. Aldus ontstonden de diverse vormen van functionele decentralisatie: openbare instellingen, verenigingen van overheidslichamen, gemengde economische verenigingen. Deze «bonte verzameling van zelfstandige instellingen» <sup>(9)</sup> leidde ertoe «de noodwendigheden van de decentralisatie niet steeds volkomen te kunnen verzoenen met de verplichting de prerogatieven van de hogere overheid te behouden» <sup>(10)</sup>.

Het is onbetwistbaar dat een onvoldoende administratief toezicht «tot het afbrokkelen en verdelen van het staatsgezag zal leiden en dat dit laatste zal herleid worden tot een eenvoudige suzeriniteit over, in feite, onafhankelijke openbare diensten» <sup>(11)</sup>. Dit werd reeds vóór de tweede wereldoorlog aangevoeld. Een eerste poging tot het inrichten van een algemeen controlestelsel lag vervat in een K.B. van 14 augustus 1933, uitgevaardigd krachtens de wet van 17 mei 1933 tot toekenning van bijzondere machten. Dit besluit was principieel van toepassing op de staatsbedrijven, de lichamen of instellingen met eigen beheer, waarvan de middelen op de Rijksbegroting worden voorafgenomen of door middel van de opbrengst van leningen waarvan de dienst op het Rijk berust worden aangelegd, en de lichamen, waarvan het Rijk de goede afloop van de verrichtingen verzekert of de eventuele verliezen dekt (art. 1). Bij een in ministerraad overlegd besluit zouden de bedoelde instellingen *nominatim* worden aangegeven (art. 2).

Door het hardnekkig verzet van de instellingen van openbaar nut is deze eerste poging in grote mate dode letter gebleven <sup>(12)</sup>. Het noodzakelijke uitvoeringsbesluit werd slechts genomen op 17 februari 1937; het toepassingsgebied van het controlesysteem werd hierin tot 16 instellingen beperkt.

Na de tweede wereldoorlog werd door het *Institut belge des sciences administratives* een voorontwerp van organieke wet voor de parastatale instellingen uitgewerkt <sup>(13)</sup>. Tevens weze vermeld het wetsvoorstel Moyersoen van 20 augustus 1948 <sup>(14)</sup>.

In de regeringsverklaring van Eerste Minister Duvieusart van 28 juni 1950 werd aangekondigd dat de regering «portera au rang de ses premières préoccupations l'établissement d'un projet de loi d'ensemble sur les organismes parastataux» <sup>(15)</sup>.

Deze taak werd toevertrouwd aan een commissie van ambtenaren <sup>(16)</sup>. Het (beperkte) resultaat is uiteindelijk de wet van 16 maart 1954 betreffende de controle op sommige instellingen van openbaar nut geworden, welke tot op heden slechts één ingrijpende wijziging onderging (K.B. 18 december 1957).

4. — De wet van 16 maart 1954 is slechts van toepassing op de parastatale instellingen, welke *nominatim* in artikel 1 opgesomd worden. De wetgever heeft opzettelijk afgezien van elke algemene definitie of van het aanduiden van enig juridisch criterium ter onderkenning van de «instellingen van openbaar nut» <sup>(17)</sup>. Deze wet vestigt dus noch een algemeen statuut — ettelijke instellingen ont-

snappen aan het toezicht —, noch een volledig statuut, vermits hoofdzakelijk het financieel toezicht geregeld wordt.

In de wet worden de binnen de geldingssfeer vallende instellingen ingedeeld in vier categorieën, die onderworpen zijn aan veranderlijke controlemodaliteiten, welke decrescendo gaan.

*Categorie A* omvat een achttal technisch zelfstandige diensten, bekleed met rechtspersoonlijkheid, zoals o.m. het Wegenfonds, de R.T.T., de Regie der Luchtwegen, het Nationaal Studiefonds. De organen van deze diensten zijn rechtstreeks afhankelijk van het hiërarchisch gezag van de Minister van het departement, waaronder zij ressorteren.

De omvangrijkste lijst van instellingen is deze van *categorie B*. In deze categorie zijn ondergebracht instellingen belast met hetzij een economische, wetenschappelijke of kulturele opdracht — vb.: Nationale Zuiveldienst; Instituut tot aanmoediging van het wetenschappelijk onderzoek in nijverheid en landbouw; Koninklijke Muntshouwborg —, hetzij een vaderlands- of menslievende opdracht — vb.: Nationaal Werk voor Oorlogsinvaliden; Nationaal Werk voor Kinderwelzijn —, hetzij (in hoofdzaak) een sociaal karakter, inzonderheid in de sector van de sociale zekerheid — vb.: Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering; Fonds voor Beroepsziekten; Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid.

De in categorie B vermelde instellingen zijn meestal «openbare instellingen», d.i. dienstgewijze gedecentraliseerde diensten, die bij eenzijdige overheidsbeslissing opgericht werden, rechtspersoonlijkheid bezitten, en waarvan de organen onderworpen zijn aan het voogdigezag van de Minister van het departement waaronder zij ressorteren <sup>(18)</sup>.

T.a.v. de instellingen van categorie B, die onder het toezicht van de Minister van Sociale Voorzorg vallen, weze hier terloops eraan herinnerd dat deze haast alle overeenkomstig de organieke wet of de wet van 25 april 1963 één of andere vorm van paritair beheer genieten — d.w.z. dat de Raad van Beheer samengesteld is uit afgevaardigden van beroepsorganisaties, inzonderheid werkgevers- en werknemersorganisaties, die de tegenstrijdige belangen in de betrokken verzekeringstak in gelijke mate vertegenwoordigen <sup>(19)</sup>.

In *categorie C* werden hoofdzakelijk publiekrechtelijke verenigingen opgenomen — instellingen samengesteld op basis van een vereniging van de Staat met andere openbare of private lichamen. Aldus de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen, de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting, e.a.

Tenslotte omvat *categorie D* zes instellingen voor deposito's, delcredere of kredietverlening, ongeacht de wijze waarop hun rechtspersoonlijkheid tot stand kwam.

T.a.v. het toepassingsgebied weze nog vermeld dat zeer belangrijke instellingen erin geslaagd zijn aan het controlestelsel van de wet van 16 maart 1954 te ontkomen; aldus de Nationale Bank, de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid, de Sabena, het Gemeentekrediet, de Nationale Investeringsmaatschappij <sup>(20)</sup>.

5. — Het algemeen ministerieel toezicht op de instellingen van categorieën B, C en D wordt geregeld door artikel 9 van de wet van 16 maart 1954:

§ 1. De organismen van de categorieën B, C en D staan onder de controle van de minister of van de ministers van wie ze afhangen.

Deze controle wordt uitgeoefend door bemiddeling van één of meer regeringscommissarissen die de Koning, op de voordracht van de bevoegde Minister, benoemt.

§ 2. Ieder regeringscommissaris kan binnen een termijn van drie vrije dagen beroep instellen tegen elke beslissing die hij met de wet, met de statuten of met het algemeen belang strijdig acht.

Deze termijn gaat in de dag van de vergadering waarop de beslissing genomen werd, voor zover hij daarop regelmatig uitgenodigd werd. Daarenboven kan de regeringscommissaris, op zijn verzoek, kennis nemen van de beslissingen getroffen in zijn afwezigheid, zonder dat de termijn mag verlengd worden. Het beroep is opschortend.

Heeft de Minister, binnen een termijn van vijftien vrije dagen ingaand dezelfde dag als de eerste termijn, geen uitspraak gedaan, dan wordt de beslissing definitief.

Voor organismen van categorie D, worden de termijnen bedoeld in leden 1 en 3 van deze paragraaf respectievelijk vermindert tot één vrije dag wat de regeringscommissaris betreft en tot drie dagen of acht dagen wat de minister aangaat, naargelang het gaat om beslissingen aangaande financiële verrichtingen of beslissingen betreffende andere onderwerpen; evenwel voor deze van de organismen waar de ministeriële controle door tussenkomst van een of meer regeringscommissarissen reeds wettelijk georganiseerd is, blijft deze controle uitgeoefend volgens de modaliteiten vastgesteld bij hun organieke wet en hun respectieve statuten.

§ 3. De Regeringscommissaris woont de vergaderingen van de organen van beheer en van controle bij en heeft er raadgevende stem. Hij beschikt voor het vervullen van zijn opdracht over de ruimste macht. » (20 bis).

Het toezicht van de verantwoordelijke Minister vindt een corollarium in de bijzondere verantwoordelijkheid van de Minister van Financiën. Bij gebrek aan een regeringscommissaris, aangewezen door de Minister van Financiën, oefent deze toezicht uit bij middel van een gemachtigde, die dezelfde functie uitoefent als de regeringscommissaris «in zake alle beslissingen met een budgetaire of financiële terugslag» (art. 10).

Het fundamentele onderscheid tussen een regeringscommissaris en een gemachtigde van de Minister van Financiën ligt dus in de draagwijdte van het hun opgedragen toezicht: algemene voogdij tegenover financieel en budgetair toezicht.

Is er evenwel een regeringscommissaris door de Minister van Financiën aangewezen, hetzij krachtens de wet van 16 maart 1954, hetzij krachtens de organieke wet, dan heeft deze de bevoegdheid om gelijk welke beheerskwestie te controleren, en niet enkel de financiële en budgetaire aangelegenheden.

Het toezicht op de instellingen van openbaar nut wordt vervolledigd door het nazicht der rekeningen door revisoren, die door de betrokken ministers in gemeenschappelijk overleg aangeduid worden.

6. — Terloops weze aangestipt dat de regeringscommissaris bij de instellingen van de categorieën B, C en D geen unieke figuur is in het Belgische recht.

Reeds vóór de wet van 16 maart 1954 bestonden regeringscommissarissen bij diverse instellingen. Anderzijds werd het stelsel van toezicht door een regeringscommissaris door een K.B. van 24 februari 1959 ingevoerd voor intercommunale verenigingen (21).

Krachtens dit besluit kan de Minister van Binnenlandse Zaken bij elke intercommunale een regeringscommissaris benoemen. Deze kan, binnen de tien dagen na kennisgeving van een maatregel, die hij in strijd acht met de wet, de statuten of het algemeen belang, verzet betekenen aan de voorzitter van de intercommunale. Dit verzet schorst de uitvoering; het wordt opgeheven indien het niet binnen de vijftien dagen na zijn dagtekening door de Minister van Binnenlandse Zaken bevestigd werd.

Net zoals bij de instellingen, die onder art. 9 van de wet van 16 maart 1954 ressorteren, kunnen ook bij intercommunale verenigingen twee regeringscommissarissen

aangeduid worden, die gezamenlijk een algemeen toezicht uitoefenen over de activiteit van de vereniging. De ambtenaar, die de leiding heeft van het Bestuur der intercommunale verenigingen en gemeentebesturen bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken, is van rechtswege regeringscommissaris bij de tussengemeentelijke verenigingen die onder de toepassing van de wet van 1 maart 1922 vallen. «De tweede commissaris zal, om elk gevaar van te ver doorgedreven centralisatie te vermijden, eventueel aangeduid worden en meer rekening houden met het regionaal karakter van de vereniging» (22).

## Hoofdstuk I — DE RECHTSPOSITIE VAN DE REGERINGS-COMMISSARIS BIJ DE INSTELLINGEN VAN CATEGORIEËN B, C EN D

### § 1. Wie kan als regeringscommissaris aangesteld worden?

7. — Door de wet wordt *geen enkele benoemingsvereiste* gesteld. Krachtens art. 9, § 1, van de wet van 16 maart 1954 worden regeringscommissarissen benoemd door de Koning op voordracht van de bevoegde Minister. In beginsel is er dus geen sprake van minimum-leeftijd, ervaring, een bepaalde graad, bijzondere diploma's, de hoedanigheid van ambtenaar bij een bepaald departement of een aantal jaren praktijk in een bepaalde specialiteit of dienst (bijv.: sociale zekerheid, hospitaalwezen, boekhouding, enz.); evenmin van onverenigbaarheden. Nochtans worden in specifieke wetten of uitvoeringsbesluiten soms zekere aanduidingen t.a.v. onverenigbaarheden aangetroffen.

Aldus verleent artikel 119, vijfde lid, van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een stelsel van verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, aan de betrokken Ministers de mogelijkheid dezelfde personen voor te dragen als regeringscommissarissen voor de verschillende in de wet opgesomde instellingen en diensten (23).

Anderzijds ligt een negatieve aanduiding besloten in artikel 13 van het K.B. van 9 april 1954 ter regeling van de bevoegdheden van de revisoren bij de instellingen van openbaar nut: onverenigbaarheid tussen de functie van revisor en deze van regeringscommissaris bij één en dezelfde instelling van openbaar nut.

Tenslotte vloeien zekere onverenigbaarheden voort uit de aard zelf van de functie: de voorzitter, een lid van het beheerscomité of een lid van het personeel van de te controleren instelling kan bezwaarlijk als regeringscommissaris aangeduid worden bij dezelfde instelling.

8. — Behoudens de vermelde beperkingen en eventueel uitdrukkelijke andersluidende bepalingen in de desbetreffende organieke wetten, kan dus om het even wie als regeringscommissaris aangesteld worden, ongeacht diploma, specialiteit, beroepsvorming, ervaring (24). Aan de bevoegde Minister — theoretisch: de Koning — wordt een volledig vrije keuze gelaten. Het gaat hier immers om een vertrouwenspost; de Minister oordeelt dan ook zelf over de hoedanigheden en de waarde van zijn vertegenwoordiger, zonder zijn beslissing te moeten motiveren en buiten tussenkomst van wie ook.

9. — In feite worden meestal rijksambtenaren als regeringscommissaris aangesteld; daarenboven behoren ze in regel tot het personeelskader van het toezichthoudend departement en zijn ze, als het om het toezicht op grote openbare instellingen gaat, bekleed met een graad ten minste gelijk aan deze van directeur. Soms worden ook kabinetsleden met deze opdracht belast.

## § 2. De regeringscommissaris, lasthebber van de toezicht-houdende Minister.

10. — Het mandaat van regeringscommissaris is een soort lastgeving. « De benaming 'Regeringscommissaris' moet in heel brede zin opgevat worden en beantwoordt... aan de conceptie van afgevaardigde van de Minister, die over een algemeen recht van schorsend beroep beschikt » (Memorie van Toelichting, *Parl. Doc.*, Kamer, 1951-1952, doc. nr. 317, blz. 11).

### 1. Wiens vertegenwoordiger is de regeringscommissaris?

11. — Een eerste vraag welke in dit verband moet behandeld worden is de vraag: wie is de *lastgever*? M.a.w.: vertegenwoordigt de regeringscommissaris de toezicht-houdende minister, dan wel de ganse regering of de Eerste Minister? Deze vraag is inzonderheid acuut t.a.v. beslissingen die meerdere departementen tegelijkertijd en vaak zelfs in tegenstrijdige zin aanbelangen.

In dit verband zou kunnen gesteld worden dat het begrip « algemeen belang » een te smalle basis zal hebben wanneer de regeringscommissaris zich uitsluitend op het plan van één sector van het openbaar leven zou plaatsen. Overigens pleit de benaming « regeringscommissaris », welke staat tegenover de benaming die de wet aan de vertegenwoordiger van de Minister van Financiën geeft: « gemachtigde van de Minister », ten gunste van de stelling dat de regeringscommissaris de gehele regering zou vertegenwoordigen. Hiervoor pleit nog het feit dat de regeringscommissaris bij K.B. benoemd wordt, terwijl de gemachtigde van de Minister van Financiën door een ministerieel besluit wordt aangewezen.

Al met al zijn deze argumenten niet overtuigend. Zij worden tegengesproken door het sub nr. 10 vermelde citaat uit de memorie van toelichting — « afgevaardigde van de minister » <sup>(25)</sup> —, alsmede door uitdrukkelijke bepalingen in sommige organieke wetten <sup>(26)</sup>.

12. — In de huidige stand van zaken lijkt de juiste opvatting te zijn dat in alle gevallen waarin bij een beheersorgaan van een instelling van de categorieën B, C en D naast de gemachtigde van de Minister van Financiën slechts één regeringscommissaris bestaat, deze regeringscommissaris moet geacht worden de toezichthoudende Minister, welke zijn aanwijzingsbesluit medeondertekende, te vertegenwoordigen. Indien deze Minister evenwel uitspraak moet doen in aangelegenheden die mede tot de bevoegdheid van andere departementen behoren, zou hij vooraf contact moeten opnemen met de desbetreffende collegae. In elk geval moet de regeringscommissaris veronderstellen dat de uitspraak van de toezichthoudende Minister berust op dit overleg; hij mag zich niet wenden tot andere Ministers, waarmede hij niet functioneel verbonden is <sup>(27)</sup>.

### 2. De regeringscommissaris als lasthebber van de toezichthoudende Minister.

13. — De aard van de functie van regeringscommissaris, een lastgeving *sui generis*, impliceert dat deze functie in wezen een vertrouwenspost is. Hieruit vloeit voort:

1° De persoon, die tot regeringscommissaris wordt aangewezen, moet met de aanduiding instemmen <sup>(28)</sup>. Niettemin neemt het aanwijzingsbesluit de vorm aan van een eenzijdige benoemingsakte, die meestal bij wijze van uittreksel in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd wordt. Hierover kan dus wel getwist worden; in feite wordt de toestemming vooraf alleszins zelden schriftelijk gevraagd.

2° Als lastgever mag en moet de toezichthoudende Minister de nodige onderrichtingen geven aan de regeringscommissaris opdat deze zijn taak naar behoren zou kunnen vervullen <sup>(29)</sup>; dit geldt inzonderheid voor de geval-

len waar het beheerscomité van de instelling een ware, op zichzelf voltooide, beslissing treft.

3° De aanwijzing als regeringscommissaris is herroepelijk « ad nutum » <sup>(30)</sup>. Inderdaad, de aanstelling en de ontzetting van een regeringscommissaris berust op een vertrouwen dat de Minister verleent en intrekt <sup>(31)</sup>.

De Raad van State zal nochtans, wanneer beweerd wordt dat de intrekking van het mandaat een tuchtstraf is, nagaan of dit wel zo is en, zo ja, uitmaken of gelet werd op de waarborgen die voor de eerbiediging van de rechten van de verdediging onmisbaar zijn. De Raad van State zal tevens nagaan of de maatregel, die voorgesteld wordt als het gevolg van feiten die het vertrouwen in een doeltreffende voortzetting van de verleende opdracht kunnen verbreken, wel degelijk verband houdt met zulke feiten dan wel of deze maatregel alleen door een ander oogmerk zou te verklaren zijn dan datgene waarvoor de bevoegdheid tot afzetten juist bestaat <sup>(32)</sup>.

4° In de hoedanigheid van regeringscommissaris, hangen de rijksambtenaren rechtstreeks af van de Minister — (of juist nog: van de ministeriële functie) — en niet van hun hiërarchische administratieve meerderen.

### 3. De vervanging van de regeringscommissaris.

14. — De wet van 16 maart 1954 voorziet niet in de plaatsvervangende van de regeringscommissaris <sup>(33)</sup>. Bij langdurige ziekte of afwezigheid zal de toezichthoudende Minister dan ook bij Koninklijk Besluit een nieuwe regeringscommissaris moeten doen aanwijzen.

## Hoofdstuk II — DE BEVOEGDHEID VAN DE REGERINGSCOMMISSARIS

15. — De bevoegdheid van de regeringscommissaris bij de instellingen van de categorieën B, C, en D is tweevoudig: het z.g. « vetorecht » en het recht om met raadgevende stem alle vergaderingen van de beheers- en controle-organen bij te wonen.

### § 1. Het recht van beroep.

16. — De regeringscommissaris kan binnen een termijn van drie vrije dagen beroep instellen tegen elke beslissing van het beheersorgaan van de instellingen der categorieën B of C waarover hij het toezicht uitoefent, indien hij deze beslissing met de wet, met de statuten of met het algemeen belang strijdig acht. Voor de instellingen van categorie D wordt deze termijn teruggebracht tot één vrije dag. Het beroep is opschortend.

17. — De termijn van beroep gaat in op de dag van de vergadering waarop de beslissing genomen werd, voor zover de regeringscommissaris daarop regelmatig uitgenodigd werd. Daarenboven kan de regeringscommissaris steeds op zijn verzoek kennis nemen van de beslissingen getroffen in zijn afwezigheid, zonder dat de termijn van beroep mag verlengd worden.

Deze termijnen zijn vrij; de eerste en de laatste dag worden dus niet meegeteld <sup>(43)</sup>.

18. — Het beroep kan ingesteld worden tegen elke beslissing van de beheersorganen die in strijd is met de wetten in het algemeen <sup>(35)</sup>, de wets- of verordeningbepalingen tot vaststelling van de structuur en het personeelskader van de betrokken instellingen, of de noodwendigheden van het algemeen belang.

Het begrip « algemeen belang » heeft tijdens de bespreking in de bevoegde Kamercommissie tot een gedachtenwisseling aanleiding gegeven. Een lid van de commissie merkte op: « De betekenis ervan kan zeer rekbaar worden, want op grond van deze maatstaf kan de regeringscommissaris uit het oog verliezen welke de bedoeling is

geweest van de wetgever, die de instelling in het leven heeft geroepen. De regeringscommissaris kan b.v.b. beroep instellen tegen sommige weddeschalen die verschillend zijn van de wedden van de ambtenaren, terwijl de wetgever bij het oprichten van sommige instellingen van openbaar nut, door hoge bezoldiging de medewerking van uitzonderlijk bevoegde personen heeft trachten te bekomen»<sup>(36)</sup>. Hierop werd zeer terecht geantwoord: «De formule van het algemeen nut, waarop de regeringscommissarissen zouden kunnen steunen om hun vetorecht uit te oefenen, komt voor in de statuten van talrijke instellingen, in de gemeentewet en in artikel 108 van de Grondwet»<sup>(37)</sup>.

De toetsing aan het algemeen belang laat de regeringscommissaris toe de opportuniteit van elke beslissing te beoordelen en aldus op te komen tegen elke vorm van ondoelmatig beheer.

19. — In beginsel kan de regeringscommissaris beroep instellen tegen *alle* rechtshandelingen van de beheersorganen van de instellingen der categorieën B, C en D, wat ook hun aard weze — (reglementair, financieel, budgettair, enz...).

In een reeds ouder arrest heeft de Raad van State t.a.v. het toenmalige Belgisch Nationaal Instituut voor de Radio-Omroep geoordeeld:

«Overwegende dat zowel uit artikel 6 van de wet van 18 juni 1930, als uit artikel 9 van het koninklijk besluit van dezelfde datum — (lees: van 28 juni 1930) — blijkt dat de Minister het recht heeft zich te verzetten tegen de uitvoering van *om het even welke maatregel* welke onder de bevoegdheid van de Raad van beheer ressorteert wanneer hij deze maatregel strijdig acht met het openbaar belang; dat bovenvermelde teksten de bevoegdheid van de minister niet beperken tot de beslissingen van de beheerraad, waarbij de regels welke de uitzendingen zullen beheersen, worden vastgesteld;...»<sup>(38)</sup>. Dezelfde vaststelling geldt evenzeer t.a.v. artikel 9 van de wet van 16 maart 1954: de regeringscommissaris kan beroep instellen tegen *om het even welke maatregel* van de beheersorganen van de instellingen der categorieën B, C en D.

20. — Indien voor een bepaalde beslissing de uitdrukkelijke goedkeuring of machtiging van de toezichthoudende overheid opgelegd wordt (krachtens de wet van 16 maart 1954, de organieke wet, de wet van 25 april 1963, een andere wet, of krachtens hun uitvoeringsbesluiten), heeft een beroep vanwege de regeringscommissaris nochtans geen zin. Inderdaad, dergelijke beslissing wordt immers slechts uitvoerbaar door de ministeriële goedkeuring of machtiging; het volstaat derhalve dat deze geweigerd wordt<sup>(39)</sup>.

21. — In geval van adviezen, die krachtens de wet of reglementen door de beheersorganen van de instellingen van openbaar nut moeten uitgebracht worden, of van voorstellen, die zij mogen uitbrengen, is een beroep vanwege de regeringscommissaris evenzeer zinloos. In dit geval bestaat immers geen «beslissing». Een advies of voorstel heeft op zichzelf geen bindende waarde; het kan ten hoogste een wettelijk of reglementair opgelegde voorbereidende maatregel zijn, waarmee de Minister geheel of gedeeltelijk rekening kan houden of die hij volledig kan negeren, nadat hij ervan kennis genomen heeft, tenzij een eensluidend advies zou vereist zijn.

Het is bij het treffen van de beslissingsmaatregel door de Minister of de Koning (hetzij in de vorm van een individuele inwendige beslissing, hetzij door medeondertekening van een reglementair besluit, hetzij door de indiening van een wetsontwerp bij de wetgevende Kamers, enz.) dat zal worden nagegaan of deze beslissing

wettelijk is en strookt met het algemeen belang. Hierbij zal de Minister noodzakelijkerwijze moeten oordelen over het voorstel of het advies van het beheersorgaan, voor zover hij de inhoud van het voorstel of advies wil overnemen in de beslissingsmaatregel<sup>(40)</sup>.

22. — De tussenkomst van de regeringscommissaris is dus mogelijk telkens wanneer het beheersorgaan van een instelling der categorieën B, C en D een volwaardige en op zichzelf voltooide beslissing treft. Het is hoofdzakelijk hiervoor dat de rechtsinstelling der regeringscommissarissen bestaat. Inderdaad, het is slechts dank zij het beroep — (en het adviesrecht; zie verder) — van zijn vertegenwoordiger dat de Minister nog in enige mate invloed kan uitoefenen op de activiteiten van de onder zijn toezicht staande instellingen van openbaar nut op de gebieden waarop deze in beginsel autonome en soevereine beslissingsmacht hebben. Blijft de regeringscommissaris passief, dan is de Minister onmachtig en onbevoegd om van ambtswege de vernietiging der beslissingen van de beheersorganen uit te spreken.

23. — De toezichthoudende Minister moet binnen een termijn van vijftien vrije dagen, ingaand op dezelfde dag als de eerste termijn, uitspraak doen over het beroep van de regeringscommissaris. Heeft hij op het einde van deze termijn geen uitspraak gedaan, dan wordt de beslissing definitief.

Voor de instellingen van de categorie D bedraagt deze termijn slechts drie of acht vrije dagen, naar gelang het gaat om beslissingen aangaande financiële verrichtingen of beslissingen betreffende andere onderwerpen.

De beslissing van de Minister kan slechts een goedkeuring of een afwijzing van de beslissing inhouden. Hij heeft niet het recht om de beslissing van het beheersorgaan gedeeltelijk te bekrachtigen, te wijzigen, of te vervangen door een andere beslissing.

Zijn beslissing is niet jurisdictioneel en derhalve niet onderworpen aan enige voorwaarde van vorm, motivering of publiciteit. Tegen de beslissing kan beroep ingesteld worden bij de Raad van State.

24. — Nadere gegevens over het karakter van de beslissing van de Minister worden aangetroffen in het arrest van de Raad van State van 12 mei 1964 inzake de Hoge Raad van de Nationale Werken voor Oorlogsslachtoffers<sup>(41)</sup>.

In dit arrest oordeelde de Raad van State dat de door de Minister krachtens artikel 9 van de wet van 16 maart 1954 uitgeoefende bevoegdheid niet rechtsprekend is, daar de Minister niet alleen de beslissing van de betrokken instelling niet kan verklaren wegens schending van het algemeen belang, maar zich ook kan onthouden van uitspraak over het beroep, zodat de aan zijn toezicht onderworpen beslissing uitwerking kan hebben.

Daarenboven werd gesteld: «Overwegende dat noch de wet van 16 maart 1954 betreffende de controle op sommige instellingen van openbaar nut, noch de wet van 10 juli 1957 betreffende de oprichting van een Hoge Raad van de Nationale Werken voor oorlogsslachtoffers, noch enige verordeningsbepaling tot uitvoering van die wetten, de met het toezicht belaste Minister verplichten om, vóór enige beslissing, aan de Raad de redenen waarom de regeringscommissaris beroep instelt, mede te delen, zodat de Hoge Raad de tot staving van het beroep aangevoerde argumenten kan beantwoorden;...»

De Raad van State voegde hiaraan nog toe dat de formaliteit van de mededeling van de redenen van schorsing aan het gedecentraliseerde lichaam, zoals bedoeld in artikel 86 van de gemeentewet, niet kan beschouwd worden als een rechtsbeginsel dat geldt in alle gevallen waarin aan de vernietiging van handelingen van

gedecentraliseerde lichamen een voorlopige schorsing is voorafgegaan.

25. — In feite wordt door de regeringscommissaris slechts zeer zelden gebruik gemaakt van dit z.g. «vetorecht». «Het is vóórdat de beslissingen van de beheersorganen getroffen worden dat de nodige contactname met de regeringscommissarissen geschiedt, wanneer belangrijke problemen zich voordoen, teneinde rekening te houden met het advies van de Regering en eventueel een terrein van overeenkomst te zoeken wanneer de meningen verschillen» (42). De mogelijkheid van de tussenkomst van de regeringscommissaris «spoort hen, die aan het hoofd staan, tot voorzichtigheid aan. Van de andere kant zal de korthed van de termijn elk misbruik van de regeringscommissaris verhinderen» (43).

26. — Volledigheidshalve weze nog opgemerkt:

a) Soms worden meerdere regeringscommissarissen aangewezen, elk door de Koning benoemd op voordracht van een onderscheiden Minister. Elk van hen mag beroep instellen bij de Minister, die hij vertegenwoordigt (44).

b) De gemachtigde van de Minister van Financiën kan eveneens beroep instellen bij de toezichthoudende Minister, maar slechts tegen de beslissingen met een budgetaire of financiële tegenslag. De toezichthoudende Minister doet uitspraak, na overleg gepleegd te hebben met de Minister van Financiën. In dit geval gelden dezelfde termijnen (art. 10, wet van 16 maart 1954).

c) Krachtens art. 20 van de wet van 16 maart 1954, ingelast door het K.B. van 18 december 1957, zijn de artikelen 9 en 10 van de wet van 16 maart 1954 niet van toepassing op de N.M.B.S.

d) Voor de instellingen van categorie D, waar de ministeriële controle door tussenkomst van één of meer regeringscommissarissen reeds voor de invoering van de wet van 16 maart 1954 wettelijk georganiseerd was, wordt deze controle verder uitgeoefend op de wijze vastgesteld in hun organieke wet en in hun statuten.

## § 2. — Het recht van deelneming aan de beraadslagingen van de beheers- en controleorganen.

27. — Benevens het veeleer repressief optreden door middel van het vetorecht, kan de regeringscommissaris ook preventief te werk gaan. Krachtens artikel 9, § 3, van de wet van 16 maart 1954, heeft hij het recht alle vergaderingen van de beheers- en controleorganen bij te wonen. Hij heeft er raadgevende stem. Op deze wijze kan de regeringscommissaris het standpunt van de toezichthoudende minister mededelen en invloed uitoefenen op de leden van genoemde organen, opdat deze met dit standpunt terdege zouden rekening houden.

Dit adviesrecht van de regeringscommissaris is in feite wellicht wel het belangrijkste aspect van zijn bevoegdheid. Inderdaad, hierdoor kan voorkomen worden dat een latent geschil zou uitgroeien tot een open conflict. Veel hangt nochtans af van de persoon, de ijver, het intellect en de psychologische overredingskracht van de regeringscommissaris op de leden van het beheers- of controleorgaan, enerzijds, en van de gesteldheid, toevallige aandacht en het bevatingsvermogen van de leden zelf. Het delicaat karakter van dit aspect van de opdracht van de regeringscommissaris mag niet onderschat worden. Soms zal hij staan tegenover een eensgezind front van 10 tot 50 man of als scheidsrechter moeten optreden tussen tegenstrijdige tendenzen van uiteenlopende belangengroepen. Daarenboven mag niet uit het oog verloren worden dat in de meeste instellingen de persoon belast met het dagelijks beheer van de instelling de vergaderingen van de beheersorganen niet alleen bijwoont, maar ook voorbereidt. Het beheersorgaan

zal dan moeten kiezen tussen het advies of de ontwerpbeslissing, zoals het reeds in een werkdocument uitgewerkt is en nog ter zitting mondeling toegelicht wordt door de persoon belast met het dagelijks beheer en dat van de regeringscommissaris. In dit geval kan de verleiding groot zijn om zonder meer de voorbereide tekst te aanvaarden, zodat de regeringscommissaris voor een moeilijke taak staat.

28. — Krachtens artikel 9, § 3, van de wet van 16 maart 1954 beschikt de regeringscommissaris voor het vervullen van zijn opdracht over «de ruimste macht». Wat impliceert deze eerder vage aanduiding *in concreto*? Mag inzage genomen worden van stukken en geschriften? Ter plaatse of zelfs met verplaatsing der stukken? Op elk tijdstip of enkel op de dagen en uren waarop het beheersorgaan vergadert? Heeft de regeringscommissaris vrije toegang tot de lokalen van de instelling?

In enkele zeldzame gevallen heeft de organieke wet dit probleem opgelost.

Aldus schrijft artikel 119, tweede, derde en vierde lid, van de wet van 9 augustus 1963 t.a.v. het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering voor:

«Op hun verzoek worden zij (de regeringscommissarissen) gehoord en zij hebben een onbeperkt recht van toezicht en controle op alle activiteiten van de Hulpkas voor ziekte- en invaliditeitsverzekering.

Te dien einde mogen zij, te allen tijde, ter plaatse inzage nemen van alle stukken en geschriften die in het bezit zijn van de Hulpkas voor ziekte- en invaliditeitsverzekering en van het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering.

Ook mogen zij de Hulpkas voor ziekte- en invaliditeitsverzekering en het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering verzoeken onderzoeken te doen instellen als zij zulks nodig achten».

In andere gevallen kunnen slechts algemene beginselen vooropgesteld worden.

Het is vanzelfsprekend dat de regeringscommissaris de instemming van het beheersorgaan kan vragen om hetzij alleen, hetzij vergezeld van de persoon belast met het dagelijks beheer of van enkele leden van het beheersorgaan, hetzij vergezeld van enkele technici aangeduid door hem of het beheersorgaan, ter plaatse vaststellingen te doen en inzage te nemen van geschriften en stukken. Het lijkt ook onbetwistbaar dat hij steeds toegang heeft tot de voor het publiek toegankelijke lokalen, althans tijdens de ontvangsturen, zodat hij zich rekenschap kan geven van de wijze waarop het personeel het publiek te woord staat, over welke documentatie het beschikt, of het uitgebreid genoeg is of niet, en dies meer.

In weerwil van de ruime omschrijving van zijn macht in de wettekst, is de controlemacht van de regeringscommissaris buiten de genoemde gevallen eerder gering, behoudens, vanzelfsprekend, het vetorecht en adviesrecht. Het is immers niet ondenkbaar dat het beheersorgaan, of de persoon belast met het dagelijks beheer, zich zouden verschuilen achter het grondwettelijk stelsel van de onschendbaarheid der woning of het beginsel van de beheersautonomie van de instelling (wet op het paritair beheer) om de toegang tot de gebouwen (of belangrijke gedeelten ervan) en de kennisneming van geschriften en stukken ter plaatse onmogelijk of moeilijk te maken.

29. — Evenals de regeringscommissaris, heeft ook de gemachtigde van de Minister van Financiën het recht alle beraadslagingen van de beheers- en controleorganen van de instellingen der categorieën B, C en D bij te wonen.



### § 3. — De verantwoordelijkheid van de regeringscommissaris.

30. — De wet van 16 maart 1954 bevat geen enkel voorschrift nopens de verantwoordelijkheid van de regeringscommissaris voor de behoorlijke uitvoering van zijn opdracht <sup>(45)</sup>. In feite bestaat slechts één sanctie tegen een schuldige of nalatige regeringscommissaris, met name de beëindiging van zijn opdracht bij Koninklijk Besluit. Hierbij moge gewezen worden op de analogie tussen deze toestand en deze van zijn lastgever, de Minister, voor wie nagenoeg alleen de politieke verantwoordelijkheid bestaat; de enige sanctie tegen een schuldig of nalatig Minister is in feite ook slechts het dwingen tot ontslag <sup>(46)</sup>.

## Hoofdstuk III — LOSSE VERGELIJKINGSPUNTEN

### § 1. Frankrijk <sup>(47)</sup>.

31. — Net zoals in België, wordt in Frankrijk een onderscheid gemaakt tussen het algemeen toezicht — « tutelle technique » — en het financieel en budgetair toezicht — « tutelle économique et financière ».

32. — In de « établissements publics » en de « sociétés d'économie mixte » wordt het z.g. technisch toezicht in het algemeen uitgeoefend door *regierungscommissarissen*. Er bestaat geen algemeen statuut ter regeling van hun rechten en plichten; hiervoor moet telkens de organieke wet nagegaan worden. Terecht schrijft Ducouloux: « Les commissaires du Gouvernement ont donc été créés sur mesure » <sup>(48)</sup>.

Enkele algemene beginselen kunnen nochtans aangeept worden:

1.) Veelal bevat de organieke wet geen benoemingsvereisten. De Minister beschikt dan over een discretionnaire bevoegdheid.

2.) Het mandaat van regeringscommissaris is herroepelijk « ad mutum ».

3.) De regeringscommissarissen hebben de bevoegdheid de vergaderingen van de beheersorganen bij te wonen. Zij hebben er raadgevende stem.

4.) Zij hebben een recht van onderzoek ter plaatse van alle documenten.

5.) In sommige instellingen beschikken zij over een recht van opschortend beroep (vetorecht); dit is nochtans veeleer uitzonderlijk. De termijn van beroep bedraagt meestal drie dagen; de Minister moet beslissen binnen de acht dagen.

Het rechtsinstituut van de regeringscommissaris werd door het decreet nr 53-413 van 11 mei 1953 uitgebreid tot een reeks genationaliseerde bedrijven. Dit decreet verleende aan de regeringscommissaris naast een advierecht, ook een vetorecht. Ten gevolge van de kritiek, die deze uitbreiding teweeg bracht <sup>(49)</sup>, werd vernoemd decreet afgeschaft door de wet nr 55-360 van 3 april 1955 « abrogeant les décrets du 11 mai 1953 qui étagissent des entreprises publiques et portent atteinte aux principes essentiels des nationalisations ». Nochtans blijft een regeringscommissaris behouden in het genationaliseerd bedrijf « Electricité de France », zij het zonder vetorecht.

33. — Het z.g. economisch en financieel toezicht wordt thans geregeld door het decreet nr 55-733 van 26 mei 1955. Het wordt uitgeoefend hetzij door de « contrôleurs d'Etat », hezij door « missions de contrôle », waarvan het hoofd dezelfde bevoegdheden bezit als een rijkscontroleur. De « contrôleurs d'Etat » vormen een bestendig corps met een afzonderlijk statuut. Het hoofd en de leden van de « missions de contrôle » worden benoemd door de Mi-

nister van Financiën en van Economische Zaken, doorgaans uit de rangen van de « contrôleurs d'Etat ». Ministeriële besluiten duiden *in concreto* aan in welke ondernemingen of groepen van ondernemingen het toezicht door « missions de contrôle » uitgeoefend wordt.

De permanente controle-bevoegdheid van de « contrôleurs d'Etat » en van de hoofden van de « missions de contrôle » omvat:

— zij brengen aan de bevoegde ministers hun advies uit t.a.v. ontwerpen van beraadslagingen of beslissingen, die aan ministeriële goedkeuring onderworpen zijn;

— zij brengen regelmatig verslag uit bij de minister; jaarlijks maken zij een verslag op over de economische en financiële toestand van de instelling;

— zij hebben het volste recht van onderzoek « sur pièces et sur place »;

— zij nemen deel aan alle beraadslagingen van beheersorganen.

Daarentegen bezitten zij geen vetorecht, tenzij in de (zeldzame) gevallen waarin hierin door speciale wetteksten voorzien werd.

De « contrôleurs d'Etat » en de « missions de contrôle » kunnen zich tijdelijk laten bijstaan door expert-boekhouders.

Het nazicht van de rekeningen geschiedt door een « commission de vérification des comptes des entreprises publiques », samengesteld uit raadsheren bij het Rekenhof en ambtenaren van het Ministerie van Financiën.

### § 2. De Regeringscommissaris voor het Radiowezen in Nederland <sup>(50)</sup>.

34. — Krachtens de bepalingen van het z.g. « Radio-besluit » van 11 november 1965 en van het z.g. « Televisiebesluit » van 24 december 1956, gewijzigd door een besluit van 11 november 1965, wordt het toezicht op radio en televisie in Nederland uitgeoefend door een regeringscommissaris, overeenkomstig een door de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk vastgestelde instructie. De regeringscommissaris wordt bijgestaan door een adjunct.

Net zoals in België, wordt de regeringscommissaris benoemd en ontslagen door de Minister; hij is deze verantwoording verschuldigd voor zijn beleid. Zoals in België, heeft de regeringscommissaris de bevoegdheid om de vergaderingen van het bestuur, het dagelijks bestuur, en van alle raden en commissies resp. van de N.R.U. en de N.T.S. bij te wonen. In tegenstelling tot België, bezit hij geen schorsingsrecht; hij draagt slechts voor tot schorsing. Het schorsingsrecht berust bij de Minister zelf; het vernietigingsrecht bij de Kroon.

Belangwekkend vanuit een vergelijkend oogpunt, is dat, in tegenstelling tot het Belgische en Franse stelsel, de regeringscommissaris voor het radiowezen niet alleen bevoegd is voor het algemeen toezicht, maar tevens voor het financieel toezicht, « De specifieke werkzaamheden verbonden aan de financiële controle worden opgevangen door een kleine staf. De regeringscommissaris en de adjunct-regeringscommissaris worden hierin bijgestaan door een tweetal medewerkers, terwijl op het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk één ambtenaar uitsluitend bij de financiële kant van het omroepbeleid betrokken is » <sup>(51)</sup>.

## BESLUIT.

35. — Het stelsel gevestigd door art. 9 van de wet van 16 maart 1954 bevat meerdere leemten. De belangrijkste zijn:

1) Er bestaan geen minimum-vereisten van bekwaamheid, graad, ervaring, of specialisatie in hoofde van de

regeringscommissaris. Ten overvloede weze benadrukt dat, hoewel de regeringscommissaris beroep kan instellen wegens (o.m.) de overtreding der wetten en statuten en de Minister om die reden de beslissing van het beheersorgaan kan vernietigen, geen van beide jurist moet zijn.

2) Er is geen beperking gesteld aan het aantal mandaten van regeringscommissaris in één land. Wat meer is, meestal is de functie van regeringscommissaris voor de betrokken persoon slechts een nevenactiviteit. Dit kan ertoe leiden dat niet op een optimaal doeltreffende wijze van de wettelijke bevoegdheden gebruik gemaakt wordt.

3) Er zijn geen regelmatige vergaderingen van een college der regeringscommissarissen om in een zekere coördinatie van het beleid te voorzien.

4) Geen formele wettekst handelt over het verstrekken van ministeriële onderrichtingen. Indien het ongetwijfeld waar is dat « en fait, il est fréquent que le commissaire arrive à la réunion, avec, dans sa serviette, la décision du Ministre » <sup>(52)</sup>, is het even vaak waar dat een regeringscommissaris zonder richtlijnen gelaten wordt. Dit is overigens niet zo verwonderlijk, vermits in vele gevallen de regeringscommissaris als technicus beter op de hoogte zal zijn van de behandelde problemen dan de bevoegde Minister.

5) Het onderzoek ter plaatse met vrije toegang op om het even welk dienstuur tot gelijk welk lokaal van de bevoegde instelling is niet uitdrukkelijk toegelaten.

6) Evenmin is de eventuele bijstand van de regeringscommissaris door experts of specialisten geregeld.

7) Ook is niet voorzien in een plaatsvervanging van de regeringscommissaris, zodat bij bv. langdurige ziekte of een opdracht in het buitenland, het algemeen toezicht tijdelijk ophoudt te bestaan.

36. — Een vergelijking van het statuut der regeringscommissarissen met dat der revisoren toont reeds bij de eerste oogopslag aan dat dit laatste veel beter gereglementeerd werd.

Enkele voorbeelden mogen dit verduidelijken :

— hun *taak* is klaar omschreven, o.m. in art. 13, § 2, van de wet van 16 maart 1954 : ze zijn gelast op de geschriften van de instellingen der categorieën A, B, C en D, controle uit te oefenen en ze juist en echt te verklaren ; ze mogen zich niet met het beheer van de organismen bemoeien.

— Een gans uitvoeringsbesluit van 9 april 1954, ter regeling van de bevoegdheden van de revisoren bij de instellingen van openbaar nut, bepaalt hun opdracht en de omvang en grenzen ervan in bijzonderheden, wat de controle ter plaatse op stukken *a posteriori* betreft.

— Hun *rechtspositie* is vrij goed omlijnd en er bestaan meerdere waarborgen voor de bekwaamheid der revisoren :

ze worden bij voorkeur gekozen *onder de leden van het instituut van bedrijfsrevisoren* door de betrokken Minister en de Minister van Financiën in onderling overleg (art. 13, § 1 van dezelfde wet) ; hun *aanstelling kan ingetrokken* worden door een gemeenschappelijke beslissing van de betrokken Minister en de Minister van Financiën (art. 10 van het K.B. van 9 april 1954) ; ze ontvangen van de Minister waarvan de organismen afhangen de *nodige onderrichtingen* tot het volbrengen van hun opdracht. Algemene onderrichtingen worden hun gegeven door de Minister van Financiën op het stuk van comptabiliteits- en budgettaire aangelegenheden. Deze onderrichtingen mogen de uitoefening van hun opdracht niet beperken (art. 10, tweede lid, van hetzelfde besluit) ;

— ze zijn *persoonlijk en rechtstreeks verantwoordelijk* voor het uitvoeren van hun opdracht t.o.v. de toezichthoudende Minister en de Minister van Financiën (art. 11) ;

— periodisch en ten minste om de drie maand *vergaderen ze in commissie* onder voorzitterschap van de directeur-generaal van de Thesaurie en Openbare schuld of van zijn afgevaardigde (art. 12).

37. — Erger dan voornoemde leemten is het feit dat het stelsel van de wet van 16 maart 1954 sterk politiek gebonden is.

« Les conseils d'administrations, les directions, si profondément politisés, de ces organismes vont-ils renoncer à s'opposer sourdement à la volonté de l'Exécutif lorsque celui-ci n'est pas de leur bord ? (car nous en sommes là ! Et l'on a tort de ne point dire les causes réelles de cet état de choses).

Et de son côté, l'Exécutif cessera-t-il d'exercer un contrôle, variant au gré des conjonctures politiques, parce que précisément plus politique que financier ? Ce sont là quelques questions fondamentales auxquelles on peut craindre qu'il ne sera donné d'autres réponses que négatives » <sup>(53)</sup>.

Hieraan weze nog toegevoegd dat de toezichthoudende Minister vaak zelf (electoraal) afhankelijk is van de belangengroepen die in de onder toezicht staande instellingen de beslissingen treffen.

38. — Bovendien behelst het stelsel een miskenning van de prerogatieven van de wetgevende macht. Inderdaad, door de wet van 16 maart 1954 verenigt de uitvoerende macht in haar hand de controlemiddelen, zowel over het beheer (commissarissen) als over de juistheid der geschriften en boekhouding (revisoren). Reeds in 1952 wees een minderheid in de Kamercommissie op het feit dat de Minister optreedt tegelijkertijd als partij en als rechter, en zich derhalve een recht toeëigent, dat uit constitutioneel oogpunt aan het Parlement toekomt <sup>(54)</sup>.

39. — Een hervorming van het stelsel lijkt dan ook wenselijk.

Een minimale oplossing bestaat erin de sub nr. 35 vermelde leemten van de wet weg te werken. Dit zou als volgt kunnen gebeuren :

— het *statuut* zou *beter* moeten *geregeld* worden : basisregels van bekwaamheid bij de aanwijzing, toevoeging van enkele experts, verantwoordelijkheid t.o.v. de opdrachtgever, sancties bij slechte uitvoering der opdracht, het geven van klare onderrichtingen door de toezichthoudende Minister, regels van beëindiging van het mandaat. Men zou in zekere mate kunnen aanknopen bij het statuut der revisoren ;

— duidelijkheid is vereist nopens de mogelijkheden van controle *ter plaatse* in alle lokalen en gelijk welk uur op alle schriftelijke en mondelinge activiteiten van gans het personeel der bevoegde instelling ; er kan uitgegaan worden van de beginselen vervat in art. 119 van de wet op de ziekteverzekering van 9 augustus 1963 ;

— een plaatsvervanger zou aan elke regeringscommissaris moeten toegevoegd worden ; thans is de toestand bij langdurige ziekte van een titularis onhoudbaar ;

— eventueel zouden er 2 kunnen aangewezen worden bij elke instelling : één voor de controle op de statutaire opdracht der instelling en een tweede voor de controle op de administratieve aangelegenheden (personeelsbeleid, bediening van het publiek, onderhoud, aankoop en vervanging van lokalen en machines, boekhouding en begroting) ; of één jurist en één niet-jurist, resp. voor het aspect « wets- en statutenovertreding » en « algemeen belang » ;



— het aantal mandaten bij beheerscomité's van grote instellingen, zou bv. tot 2 kunnen beperkt worden om degelijk toezicht te waarborgen en geen te groot tijdverlies voor de administratieve hoofdfunctie te veroorzaken;

— een betere coördinatie van de activiteiten der verschillende regeringscommissarissen zou moeten nagestreefd worden, al ware het slechts op departementeel plan, door verplichte gemeenschappelijke vergaderingen onder voorzitterschap van de Minister.

— de regeringscommissaris zou af en toe (bijv. na 5 jaar) van instelling moeten veranderen niet enkel om een beter inzicht in de samenhang tussen de onderscheiden organismen te bekomen, maar ook om niet te intiem te worden met de leiders of de leden van het beheerscomité van een bepaalde instelling.

40. — Deze oplossing is echter onvoldoende omdat zij de fundamentele bezwaren tegen het stelsel, welke sub nrs. 36 en 37 uiteengezet werden, laat voortbestaan.

De optimale en zuiverste oplossing bestaat o.i. in het toevertrouwen van de functie van regeringscommissaris aan een autonoom orgaan, onafhankelijk van de uitvoerende macht, maar verbonden aan de wetgevende macht.

Dit orgaan zou bv. een sectie van het Rekenhof kunnen zijn.

Het mandaat van regeringscommissaris zou een fulltime en exclusieve betrekking zijn, los van alle andere administratieve functies (cfr. de Franse *contrôleurs d'Etat*). De regeringscommissaris zou bevoegdheid bezitten ook voor het financieel toezicht; hiertoe zou hij bijgestaan worden door experts — (bv. revisoren) —, maar de uiteindelijke beslissingen zouden door hem genomen worden (cfr. de Nederlandse regeringscommissaris van het Radiowezen).

41. — Deze fundamentele hervorming biedt volgende voordelen:

a) De prerogatieven van de wetgevende macht worden hersteld;

b) Een autonoom orgaan is een vast a-politiek en onafhankelijker lichaam t.o.v. de drukkinggroepen, vertegenwoordigd in het beheerscomité van de openbare instellingen, dan de Minister en zijn huidige afgevaardigden, welke laatste in de regel voor hun promotie van de gunst van hun opdrachtgever afhangen;

c) Wegens de stabiliteit en exclusiviteit van het ambt zouden een degelijke en grondige voorbereiding en een ernstige controle mogelijk zijn, wijl ook in de activiteiten der ministeriële departementen doorlopend zou voorzien worden door de ambtenaren en de hogere ambtenaren. Deze laatste zouden immers geen nevenactiviteiten — (alleszins niet op dit stuk) — meer uitoefenen tijdens de diensturen en zich derhalve volledig kunnen wijden aan hun administratieve hoofdtaak.

d) Geleidelijk zou een coördinatie tussen het toezicht op het beheer en dus ook tussen het beheer zelf van al de openbare instellingen van dezelfde categorie van alle departementen tot stand komen.

(1) F. De Visschere, Administratief recht, Leuven, s.d., blz. 8.

(2) A. Buttgenbach, Manuel de droit administratif, 1re partie, derde uitgave, Brussel, 1966, nr. 97, blz. 105; zie ook: J. Mertens, «Centralisatie en decentralisatie van het bestuur», *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen*, 1947 blz. 2.

(3) Zie A. Mast, Overzicht van het Belgisch administratief recht, tweede uitgave, Gent, 1964, nrs. 45-49, blz. 33-36.

(4) F. De Visschere, *ibid.*

(5) F. De Visschere, *op. cit.* blz. 12.

(6) Volgens R. Maspétiol en P. Laroque zijn decentralisatie en administratieve voogdij begrippen, welke nood-

zakelijkerwijze samengaan. Het is immers vanzelfsprekend dat het centrale gezag een zeker toezicht zou behouden over gedecentraliseerde diensten met het oog op de legaliteit en ter vrijwaring van het algemeen belang (R. Maspétiol en P. Laroque, *La tutelle administrative*, Parijs, 1930, blz. 10). J. Dembour merkt terecht op dat deze stelling ongetwijfeld juist is vanuit het standpunt van de politieke wetenschap, maar niet steeds vanuit een juridisch standpunt; de wetgever kan immers anders beschikken. Ter staving haalt hij o.m. aan dat tot de inwerkingtreding van de wet van 16 maart 1954 de beslissingen van de beheersorganen van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn en van het Nationaal Bureau voor de voltooiing der Noord-Zuid-Verbinding aan geen algemeen voogdijtoezicht onderworpen waren. Dit was eveneens het geval voor het Fonds tot delging der Staatsschuld (opgeheven door de wet van 2 augustus 1955) (J. Dembour, *Les actes de la tutelle administrative en droit belge*, Brussel, 1955, blz. 5, noot 2).

(7) Cfr. F. De Visschere, Algemene theorie van de rechtshandelingen van het Openbaar bestuur, Leuven, 1966, blz. 53.

Doordat het negatieve aspect van de administratieve voogdij in deze definitie duidelijk naar voren treedt, lijkt ze ons te verkiezen boven de traditionele begripsomschrijvingen zoals o.m. deze van Dembour: «... l'ensemble des pouvoirs limités accordés par la loi ou en vertu de celle-ci à une autorité supérieure aux fins d'assurer le respect du droit et la sauvegarde de l'intérêt général contre l'inertie préjudiciable, les excès et les empiètements des agents décentralisés» (*op. cit.*, blz. 1; in dezelfde zin: Maspétiol & Laroque, *op. cit.*, blz. 10; Buttgenbach, *op. cit.*, nr. 145, blz. 146).

(8) Zie hierover M.-A. Flamme, «Le régime des activités commerciales et industrielles des pouvoirs publics en Belgique», *Revue de l'Institut de Sociologie*, 1966, t.a.v. blz. 143-147.

(9) L. Sleebus, De controle op de inrichtingen van openbaar nut, *Admin. Lexicon*, blz. 7.

(10) Wetsontwerp betreffende de controle op sommige instellingen van openbaar nut, Memorie van Toelichting, *Parl. Doc.*, Kamer, 1951-1952, doc. nr. 317, blz. 2.

(11) *idem*, blz. 5.

(12) Zie het verslag Parisi, *Parl. Doc.*, Kamer, 1952-53, Doc. nr. 25, blz. 3; J. Van Gronsveld, «De wet van 16 maart 1954 betreffende de controle op sommige instellingen van openbaar nut», *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen*, 1954, t.a.v. blz. 260.

(13) Institut belge des sciences administratives, Avant-projet de loi organique des personnes publiques parastatales, Brussel 1945.

(14) *Parl. Doc.*, Senaat, 1948-1949, Doc. nr. 289.

(15) *Parl. Hand.*, Kamer van Volksvertegenwoordigers, Buiteng. zitting 1950, 28 juni 1950, blz. 3.

(16) Sleebus, *op. cit.*, blz. 11-12.

(17) De term «instelling van openbaar nut» wordt verder gebruikt in de zin van de wet van 16 maart 1954.

(18) Zie art. 1, vierde lid, van het voorontwerp van het Institut belge des sciences administratives.

(19) Zie hierover R. Elst, «De regeling der rechtspositie en der bevoegdheden van de regeringscommissaris bij de beheerscomité's van de instellingen van openbaar nut der categorieën B, C en D.», *Rechtsk. Weekbl.*, 1965-66, t.a.v. kol. 1282-1284.

(20) Cfr. V. Crabbe, «Le contrôle de l'entreprise publique en Belgique», *Res Publica*, 1959, blz. 47. Dit beduidt echter niet dat zij aan elk toezicht ontsnappen; vaak bestaat t.a.v. beslissingen van deze instellingen een vetorecht in hoofde van de Minister; cfr. M. Flamme, *art. cit.*, blz. 220.

(20bis) De oorspronkelijke tekst van dit artikel werd tweemaal geamendeerd door de regering; zie *Parl. Doc.*, Kamer, 1951-52, Doc. nr. 317 (wetsontwerp), Doc. nr. 460 en Doc. nr. 494 (amendementen van de regering).

(21) Zie hierover P. Hautphenne, De verenigingen van gemeenten in België, 1966; H. Penne, De intercommunale verenigingen voor streekontwikkeling, HIBHW, Elsene, 1966.

(22) Parlementaire vraag van Senator Hercot, *Vragen en Antwoorden*, Senaat, 1958-59, nr. 23, p. 319, geciteerd in Penne, *op. cit.*, blz. 61.

(23) Deze instellingen en diensten zijn: Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering, Hulpkas voor ziekte- en invaliditeitsverzekering; in voormeld Rijksinstituut: Algemene Raad van het R.I.Z.I.V., de beheerscomité's van de Dienst voor geneeskundige verzorging, van de Dienst voor geneeskundige controle, van de Dienst voor administratieve controle en van de Dienst voor Uitkeringen. Uit het voorschrift van bedoeld art. 119 mag (*a contrario*) niet afgeleid worden dat elke cumul van mandaten van regeringscommissarissen buiten de sector van de ziekte- en invaliditeitsverzekering zou uitgesloten zijn.

(24) Kunnen zelfs als regeringscommissarissen aangesteld

worden: rijksambtenaren met een lagere graad dan deze van het hoofd van de te controleren instelling; personeelsleden behorende tot de hiërarchie van een andere openbare instelling dan deze waarop het toezicht uitgeoefend wordt; particulieren (bijv.: hoogleraren, parlementsleden).

(25) Nog een andere passage uit de Memorie van Toelichting wijst in dezelfde richting: «Wat de onder rubrieken B, C en D voorkomende organismen betreft, hier wordt de voogdijmacht van de minister van wie ze afhangen, uitgeoefend bij monde van een regeringscommissaris» (Memorie van Toelichting, *Parl. Doc.*, Kamer, 1951-52, doc. nr. 317, blz. 5).

(26) Zie, bijv., art. 7, vierde lid, wet van 9 augustus 1963 (R.I.Z.I.V.); art. 38, wet van 16 april 1963 (Rijksfonds voor sociale reclassering van minder-validen); art. 31, tweede lid, gecoörd. wetten jaarlijkse vacantie (Rijkskas voor Jaarlijks Verlof)..

(27) Dit probleem wordt uitvoeriger behandeld in: R. Elst, *art. cit.*, t.a.v. kol. 1294-1296.

(28) In dit verband weze eraan herinnerd dat zowel de Franse als de Belgische Raad van State — (vóór het statuut Gilson van maart/juli 1964) — geoordeeld hebben dat een ambtenaar niet verplicht is een bevordering te aanvaarden. *Frankrijk*: Conseil d'Etat, 20 februari 1924, Sieur Brandstetter, *Rec. Lebon*, 1924, blz. 193; 19 november 1954, Casanova, *Rec. Lebon*, 1954, blz. 811; *België*: Raad van State, arrest nr. 8440 d.d. 17 februari 1961 inzake Desaiwe, D.B., (Dumont-Baeyens), 1961, blz. 200.

(29) T.a.v. de revisoren bij de instellingen van openbaar nut wordt dit uitdrukkelijk bepaald in het K.B. van 9 april 1954: «De revisoren ontvangen van de Minister, waarvan de organismen afhangen, de nodige onderrichtingen tot het volbrengen van hun opdracht...» (art. 10, tweede lid). De aard van de functie van regeringscommissaris brengt mede dat dit basisbeginsel evenzeer geldt zonder uitdrukkelijke wetsbepaling.

(30) Zie B.W., art. 2004.

(31) T.a.v. provinciegouverneurs, die volgens artikel 4 van de provinciewet regeringscommissarissen bij de provincieraad zijn, heeft de Minister van Binnenlandse Zaken nog recentelijk verklaard dat uit de aard van hun functies volgt dat zij het vertrouwen van de regering moeten genieten en dat zij dus ontslag moeten nemen of uit hun ambt ontslagen kunnen worden wanneer zij dit vertrouwen verliezen (Parlementaire vraag nr. 21 van de Heren Lahaye, Merchiers en Toussaint d.d. 2 december 1965, *Vragen en Antwoorden*, Senaat, 1965-66, nr. 7, blz. 294-295).

(32) Raad van State, arrest nr. 11.868 inzake Lamalle, 9 juni 1966, D.B. blz. 586-558, t.a.v. blz. 588 (arrest m.b.t. de afzetting van eiser als provinciegouverneur van Luxemburg).

(33) Dit is in beginsel evenmin het geval bij de burgerrechtelijke lastgeving, die een contract, *intuitu personae* is.

(34) Memorie van Toelichting, *Parl. Doc.*, Kamer, 1951-52, Doc. nr. 317, blz. 11.

(35) Het begrip «wet» moet hier in ruime zin geïnterpreteerd worden: grondwet, internationale overeenkomsten, wetten en reglementaire uitvoeringsbesluiten.

(36) Verslag Parisiis, *Parl. Doc.*, Kamer, 1952-53, Doc. nr. 25, blz. 12.

(37) *idem*, blz. 14.

(38) Raad van State, 27 juni 1950, arrest nr. 417 inzake Brasseur, D.B., blz. 320.

(39) *Voorbeelden*:

— Goedkeuring door de toezichthoudende Minister is vereist voor het ontwerp van begroting opgemaakt door de beheersorganen van de instellingen van categorie B (art. 3, § 2, wet van 16 maart 1954);

— De toezichthoudende Minister en de Minister van Financiën moeten machtiging verlenen voor de leningen voor meer dan tien dagen, aangegaan door de instellingen van openbaar nut, binnen de perken in hun statuten gesteld (art. 12, wet van 16 maart 1954).

(40) Een praktische en zeer duidelijke toepassing ligt vervat in artikel 14, eerste lid, van de reeds vermelde wet van 25 april 1963 betreffende het beheer van de instellingen van openbaar nut voor sociale zekerheid en sociale voorzorg: het beheerscomité van de in deze wet bedoelde instellingen kan aan de Minister van Tewerkstelling en Arbeid of van Sociale Voorzorg voorstellen doen tot wijziging van de wetten en besluiten met wier toepassing het belast is. Er wordt zelfs aan toegevoegd dat indien het voorstel niet eenparig aanvaard wordt, het verslag aan de Minister de verschillende uitgebrachte adviezen moet uiteenzetten. Het is bijna vanzelfsprekend dat het één of ander der uiteenlopende adviezen een aanbeveling zal inhouden (of het eenparig voorstel een aanbeveling kan inhouden) tot het treffen van betwistbare maatregelen op het stuk van de legaliteit of de opportuniteit. De Minister mag zulks normaal verwachten en hoeft derhalve niet gewaarschuwd te worden door een beroep vanwege de regeringscommissaris.

(41) Raad van State, 12 mei 1964, arrest nr. 10.606 inzake Hoge Raad van de Nationale Werken voor Oorlogsslachtoffers, D.B., 1964, blz. 458.

(42) Verslag Delpont, *Parl. Doc.*, Senaat, 1953-54, Doc. nr. 115, blz. 38.

(43) Verslag Parisiis, *Parl. Doc.*, Kamer, 1952-53, Doc. nr. 25, blz. 21.

(44) Verslag Parisiis, *Parl. Doc.*, Kamer, 1952-53, Doc. nr. 25, blz. 25.

(45) In tegenstelling tot het statuut van de revisoren bij de instellingen van openbaar nut, dat een principiële bepaling bevat, waarbij de revisoren tegenover de Minister, waarvan de instelling afhangt, alsmede tegenover de Minister van Financiën, persoonlijk en rechtstreeks verantwoordelijk gesteld worden voor het behoorlijk uitvoeren van hun opdracht (art. 11, K.B. van 9 april 1954).

(46) Voor verdere gegevens, zie R. Elst, *art. cit.*, col. 1296-1298.

(47) Zie: A. G. Delion, *Le statut des entreprises publiques*, Parijs, 1963; C. Ducouloux, *Les sociétés d'économie mixte en France et en Italie*; Parijs, 1962; G. Lescuyer, *Le contrôle de l'Etat sur les entreprises nationalisées*, Parijs, 1959.

(48) C. Ducouloux, *op. cit.* blz. 213.

(49) Zie G. Lescuyer, *op. cit.*, blz. 152-173.

(50) De hier vermelde gegevens werden ons verstrekt door de Heer M. van Veen, Nederlands regeringscommissaris voor het radiowezen, door bemiddeling van de Heer A. Depondt, regeringscommissaris bij de BRT.

(51) Uit een schrijven van de Heer M. van Veen.

(52) L. Moulin, *Note sur le principe du contrôle des organismes d'intérêt public*, *Res Publica*, 1959, t.a.v. blz. 32.

(53) L. Moulin, *art. cit.*, blz. 33.

(54) Nota van de minderheid ondertekend door A. Spinoy, *Parl. Doc.*, Kamer van Volksvertegenwoordigers, 1952-53, Doc. nr. 25, blz. 44.

## RECHTSPRAAK

### HOF VAN CASSATIE.

1e Kamer. — 28 oktober 1966.

Voorzitter: M. Rutsaert.

Raadsheer-verslaggever: M. Delahaye.

Advocaat-generaal: M. Krings.

Advocaat: Mr. Simont.

**Huwelijk. — Vermeend huwelijk. — Burgerlijke gevolgen. — Instandhouden van het huwelijk. — Tot op welk ogenblik?**

Het huwelijk dat nietig verklaard is, heeft ten aanzien van de echtgenoot die het te goeder trouw heeft aangegaan, dezelfde burgerlijke gevolgen als een geldig huwelijk,

doch slechts tot op de dag waarop de nietigheid uitgesproken wordt.

De instelling van het vermeend huwelijk werd ingevoerd in het belang zowel van de echtgenoot die, bij het aangaan van het huwelijk, te goeder trouw was als van de uit het huwelijk gesproten kinderen. Dit voordeel bestaat erin de burgerlijke gevolgen van het huwelijk in stand te houden tot op het ogenblik waarop de beslissing van vernietiging ten uitvoer kan gebracht worden.

Het door de wet beschermde belang van de echtgenoot te goeder trouw en van de kinderen eist dat het huwelijk in stand zou blijven tot op het ogenblik waarop de beslissing van vernietiging ten uitvoer kan gebracht worden. Deze uitvoering kan eerst plaats hebben nadat

*de beslissing die de vernietiging heeft uitgesproken, in kracht van gewijsde is gegaan.*

De Keyser t./ Engelen.

Gelet op het bestreden vonnis, op 4 juni 1963 door de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen in hoger beroep gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artt. 6, 182, 201, 202, 212, 1131 en 1351 van het Burgerlijk Wetboek, 212 zoals het door art. 1 van de wet van 30 april 1958 gewijzigd werd,

doordat de bestreden beslissing, die gedeeltelijk het beroepen vonnis van 1 september 1961 hervormt, het bedrag van de uitkering tot onderhoud die aan verweerster toekomt voor haar persoonlijk onderhoud, op de som van 4000 frank per maand vaststelt en verklaart dat dit onderhoudsgeld verschuldigd is « tot op de dag waarop de nietigverklaring van het vermeend huwelijk in kracht van gewijsde getreden is »,

terwijl de gerechtelijke beslissingen die, de nietigheid van een huwelijk uitsprekend, het voordeel van een vermeend huwelijk verlenen aan de echtgenoten of althans aan een van hen, een nietigheid « ex nunc » uitspreken waarvan de gevolgen een aanvang nemen op de dag van de beslissing van vernietiging; dat vanaf deze beslissingen geen enkele uitkering tot onderhoud nog voor de toekomst verschuldigd is voor de echtgenote, al was verklaard dat zij te goeder trouw handelde;

dat ten deze het tussen eiser en verweerster gesloten huwelijk nietig werd verklaard bij vonnis op tegenspraak van 20 maart 1961 door de Rechtbank van eerste aanleg te Leuven gewezen, en dat het Hof van beroep te Brussel er zich toe beperkte deze beslissing te bevestigen, bij arrest van 17 januari 1962, hetwelk echter aan verweerster en aan haar kinderen het voordeel van het vermeend huwelijk toekent; dat het huwelijk bijgevolg ten voordele van verweerster, de burgerlijke uitwerkselen van een geldig huwelijk niet meer heeft gehad vanaf de dag van zijn vernietiging, hetzij sedert 20 maart 1961, door de Rechtbank van eerste aanleg te Leuven gewezen, en dat het Hof van beroep te Brussel er zich toe beperkte deze beslissing te bevestigen, bij arrest van 17 januari 1962, hetwelk echter aan verweerster en aan haar kinderen het voordeel van het vermeend huwelijk toekent; dat het huwelijk bijgevolg ten voordele van verweerster, de burgerlijke uitwerkselen van een geldig huwelijk niet meer heeft gehad vanaf de dag van zijn vernietiging, hetzij sedert 20 maart 1961, waaruit volgt dat op 22 april 1961, datum van haar eis tot betaling van een uitkering tot onderhoud, verweerster zonder recht was, en het bestreden vonnis, door te verklaren dat de uitkering tot onderhoud die het verleent verschuldigd zou zijn tot de dag waarop de vernietiging van het huwelijk in kracht van gewijsde zou getreden zijn, de uitwerkselen van de te voren uitgesproken vernietiging miskent;

Overwegende dat het arrest van het Hof van beroep te Brussel, op 17 januari 1962 gewezen, het vonnis van de rechtbank van eerste aanleg te Leuven van 20 maart 1961 bevestigt in zover dit vonnis het huwelijk, tussen eiser en eerste verweerster op 1 september 1960 te Gretna-Green aangegaan, nietig verklaart en wijziget in zover het beslist dat het nietig verklaard huwelijk als vermeend zal worden aangezien ten opzichte van de echtgenote en van de kinderen die mochten geboren of verwekt zijn vóór de nietigverklaring;

Overwegende dat het huwelijk dat nietig verklaard is, ten aanzien van de echtgenoot die het te goeder trouw heeft aangegaan, dezelfde burgerlijke gevolgen heeft als

een geldig huwelijk, doch slechts tot op de dag waarop de nietigheid uitgesproken wordt;

Overwegende, ten deze, dat de nietigheid van het huwelijk op 20 maart 1961 uitgesproken en, op hoger beroep, bevestigd werd;

Overwegende dat het bestreden vonnis, uitspraak doende over de eis op 22 april 1961 door eerste verweerster ingesteld en er toe strekkende, in haar hoedanigheid van echtgenote, op grond van art. 212 van het B.W. een onderhoudsgeld van eiser te bekomen, deze eis gedeeltelijk inwilligt door het toekennen van een onderhoudsgeld tot op de dag waarop de nietigverklaring van het huwelijk in kracht van gewijsde getreden is;

Overwegende dat de instelling van het vermeend huwelijk ingevoerd werd in het belang zowel van de echtgenoot die, bij het aangaan van het huwelijk, te goeder trouw was als van de uit het huwelijk gesproten kinderen; dat dit voordeel erin bestaat de burgerlijke gevolgen van het huwelijk in stand te houden tot op het ogenblik waarop de beslissing van vernietiging ten uitvoer kan gebracht worden;

Overwegende dat het door de wet beschermde belang van de echtgenoot te goeder trouw en van de kinderen eist dat het huwelijk in stand zou blijven tot op het ogenblik waarop de beslissing van vernietiging ten uitvoer kan gebracht worden; dat deze uitvoering eerst kan plaats grijpen nadat de beslissing die de vernietiging heeft uitgesproken, in kracht van gewijsde is gegaan;

Dat het middel, derhalve, naar recht faalt;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artt. 97 van de Grondwet, 203, 208 van het B.W.,

doordat het bestreden vonnis, dat gedeeltelijk de beroepen beslissing van 29 november 1962 hervormt, de uitkering tot onderhoud voor het maandelijks onderhoud van het minderjarig kind Luc van 5.000 op 3.750 frank brengt, zonder de conclusie van eiser te beantwoorden, die deed gelden dat verweerster het kind vanaf zijn geboorte aan de zorg van een weldadigheidsinrichting had overgelaten, dat zij zich nooit om het kind bekommerd had en dat zij bijgevolg nooit onkosten voor dat kind had;

Overwegende dat het bestreden vonnis, na er op te hebben gewezen dat het kind Luc, geboren uit het huwelijk, te Gretna-Green op 1 september 1960 aangegaan en in wiens voordeel verweerster onderhoudsgeld vorderde, de staat heeft van wettig kind en recht heeft op onderhoud zoals de wettige kinderen, vaststelt dat « de artt. 312 en 203 van het B.W., noodzakelijk tot gevolg hebben dat eiser evenals verweerster voor het kind moet instaan; dat trouwens allereerst het lot van het kind moet verzekerd zijn, vermits het een onschuldig slachtoffer is van de lichtzinnigheid en voortvarendheid zijner ouders »; dat het aldus op impliciete doch zekere wijze de stelling van eiser, omtrent de gedraging van verweerster ten opzichte van haar kind als reden aangehaald om eiser niet te veroordelen tot het betalen van onderhoudsgeld, als niet dienende van de hand wijst;

Dat het middel feitelijke grondslag mist;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiser in de kosten.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

## HOF VAN CASSATIE.

1e Kamer. — 13 oktober 1966.

Voorzitter: M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever: M. Polet.

Procureur-generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Advocaten: Mrs. De Bruyn.

**Beroep in burgerlijke zaken en in zaken van koophandel.**  
— Devolutieve kracht. — Hoger beroep van een partij alleen. — Geen verzwarend mogelijk. — Regel van openbare orde. — Ook in zaken die de openbare orde raken.

*De rechter in hoger beroep mag, op hoger beroep van een partij alleen, haar toestand niet verzwaren.*

*Deze regel van openbare orde is toepasselijk, onverschillig of de aan het gerecht van beroep overgelegde zaak al dan niet de openbare orde raakt.*

N.V. De Schelde t./ Tombeur.

Gelet op het bestreden vonnis, op 12 februari 1965 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Luik;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikels 24, 26 van de wetten betreffende de vergoeding der schade voortvloeiende uit de arbeidsongevallen, gecoördineerd bij het koninklijk besluit van 28 september 1931, hetwelk artikel 24 bij de artikels 1 en 2 van het koninklijk besluit nr. 305 van 31 maart 1936 en 11 van de wet van 10 juli 1951 is gewijzigd, 6, 1101, 1131, 1133, 1134, 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 9 van de wet van 25 maart 1876 houdende titel I van het voorafgaande boek van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, gewijzigd bij artikel 5 van het koninklijk besluit nr. 300 van 30 maart 1936, en 97 van de Grondwet, doordat het bestreden vonnis de grond van de gedeeltelijke, tijdelijke en bestendige, arbeidsongeschiktheid van verweerder op 20 t.h. heeft gebracht op grond dat de bekrachtiging door de eerste rechter van de besluiten van de gerechtelijke deskundige gelijkstond met een impliciete vaststelling van de graad van de bestendige gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid op 22 t.h., dat de devolutieve kracht van het hoger beroep de kennisgeving van de zaak naar de rechtbank overbrengt in de mate waarin de eerste rechter zijn rechtsmacht heeft uitgeput en de vaststelling van de gegevens voor de berekening van de vergoedingen aan regels van openbare orde onderworpen is wanneer de rechtbank zich moet gedragen, zonder er acht op te slaan dat gedaagde in hoger beroep tot de bevestiging, zonder meer, van het beroepen vonnis concludeert;

terwijl de regelmatig in hoger beroep genomen conclusie, wat de tijdelijke gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid betreft het akkoord van de partijen omtrent de door de deskundige voorgestelde en door de eerste rechter aangenomen graad van 25 t.h. vaststelde en de bepaling van de graad van arbeidsongeschiktheid van de getroffen een zuiver feitelijke kwestie is, die niet de openbare orde raakt, en dat de rechter in hoger beroep derhalve niet bevoegd was om de graad van tijdelijke gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid van verweerder te betwisten daar het akkoord van de partijen het bestaan van zodanige betwisting uitsloot (schending van alle in het middel aangeduide wettelijke bepalingen) en terwijl eiseres, enige appellante, in haar conclusie in hoger beroep de rechtbank verzocht de graad van de bestendige arbeidsongeschiktheid van verweerder tot 15 t.h. te verminderen en, voor het overige, de bekrach-

tiging van het verslag van de gerechtelijke deskundige vorderde,

terwijl verweerder concludeerde tot de bevestiging van het beroepen vonnis dat de besluiten van de deskundige bekrachtigde, zodat de rechtbank, die de graad van de bestendige arbeidsongeschiktheid, door de deskundige vastgesteld en door de eerste rechter aangenomen, verhoogt, de toestand van eiseres, op hoger beroep van haar alleen, heeft verzwared (eveneens schending van alle in het middel aangeduide wettelijke bepalingen):

Overwegende dat de rechter in hoger beroep, op beroep van een partij alleen, haar toestand niet mag verzwaren;

Overwegende dat deze regel van openbare orde toepasselijk is, onverschillig of de aan het gerecht van beroep voorgelegde zaak al dan niet de openbare orde raakt;

Overwegende dat de vrederechter, bij vonnis van 12 oktober 1963, de besluiten van de door hem aangestelde deskundige had bekrachtigd, die van oordeel was dat het ongeval, hetwelk verweerder op de weg naar of van het werk had getroffen, vooreerst een tijdelijke volledige arbeidsongeschiktheid, dan vanaf 15 maart 1960 een tijdelijke gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid van 25 t.h. en ten slotte een bestendige arbeidsongeschiktheid van 22 t.h. ten gevolge had gehad;

Overwegende dat verweerder, die gedaagde in hoger beroep was, in zijn conclusie vóór het gerecht van beroep geen enkele grief tegen die beslissing aanvoerde en uitdrukkelijk de bevestiging van het vonnis vorderde;

Dat het bestreden vonnis niettemin, voor de periode van 15 maart 1960 tot 30 mei 1961, de tijdelijke arbeidsongeschiktheid van verweerder op 30 t.h. vaststelt en, voor de daarop volgende periode, de bestendige arbeidsongeschiktheid eveneens op 30 t.h.;

Overwegende dat het vonnis aldus de toestand van eiseres verzwart, ondanks het ontbreken van alle incidenteel beroep, zodat het de devolutieve kracht van het hoger beroep miskent;

Dat het middel dus gegrond is;

En overwegende dat eiseres overeenkomstig het enige artikel van de wet van 20 maart 1948, in de kosten moet worden veroordeeld;

*Om die redenen,*

en zonder dat er grond bestaat tot onderzoek van het tweede middel, dat geen ruimere cassatie ten gevolge kan hebben,

Vernietigt het bestreden vonnis, behalve in zover dit vonnis de tot grondslag te nemen, graad van de tijdelijke arbeidsongeschiktheid tot 14 maart 1960 en de datum van consolidatie vaststelt;

Beveelt dat van dit vonnis melding zal worden gemaakt op de kant van de nu gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt eiseres in de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Hoei, zitting houdend in hoger beroep.

NOOT — Zie Cass. 13 maart 1964, R.W. 1964-1965, 1018. Voor een gelijkaardige kwestie, waarbij Fettweis, I, blz. 34 spreekt van een « hoger principe », verg. Cass. 1 maart 1965, R.W. 1965-1966, 1754: de openbare orde verzet er zich tegen dat het wettelijk bestaan van een rechterlijke beslissing, zelfs gewezen in strijd met bevoegdheidsregelen van openbare orde, nog zou worden betwist als er geen beroep meer tegen openstaat. Zie nog Cass. 2 december 1965, Pas. 1966, I, 430.

## HOF VAN CASSATIE.

2de Kamer. — 2 mei 1966.

Raadsheer-Verslaggever: M. Wauters.  
Advokaat-Generaal: M. Mahaux.

**Douanen en Accijnzen. — Veroordeling met uitstel is niet toepasselijk op de fiscale straffen inzake douanen en accijnzen.**

*Artikel 8, § 4, van de wet van 29 juni 1964, betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, bepaalt dat de veroordeling met uitstel niet van toepassing is op de geldstraffen die opgelegd worden om de inning van fiscale rechten te verzekeren.*

*Die bepaling geldt insgelijks voor de vervangende gevangenisstraf die de inning van vorenvermelde geldstraffen verzekert, evenals voor de verbeurdverklaring van de smokkelwaar of voor de betaling van haar waarde zo zij niet kan worden vertoond, welke bepaald zijn bij de artikels 22, 24 en 25 van de wet van 6 april 1843 en die van dezelfde aard zijn als de fiscale geldstraffen.*

Belgische Staat (Ministerie van Financiën t./ Vanden Boer.

Gelet op het bestreden arrest, op 18 december 1965 door het Hof van beroep te Gent gewezen;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikels 8, paragraaf 4, van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, 100, lid 2, van het Strafwetboek, en 97 van de Grondwet, doordat het bestreden arrest het uitstel toekent voor de fiscale geldboete, de vervangende gevangenisstraf en de verbeurdverklaring van het autovoertuig, waartoe het, ondermeer, verweerder veroordeeld heeft, terwijl, luidens artikel 8, paragraaf 4, van voornoemde wet van 29 juni 1964, de veroordeling met uitstel niet van toepassing is op de geldstraffen die opgelegd worden om de inning van de fiscale rechten te verzekeren, terwijl de vervangende gevangenisstraf bijzaak is van de fiscale geldboete en bijgevolg evenmin het uitstel mag genieten, en terwijl de verbeurdverklaring van het inbeslaggenomen voertuig eveneens een geldstraf is in de zin van artikel 100, lid 2, van het Strafwetboek en van bovengemeld artikel 8, paragraaf 4;

Overwegende dat het arrest verweerder wegens sluikimport van een personenauto en van twee rookbommen veroordeelt onder meer tot een geldboete, zijnde het tienvoudige van de toepasselijke inkomrechten, tot een vervangende gevangenisstraf bij gebrek aan betaling van deze geldboete binnen de door de wet bepaalde termijn, en tot verbeurdverklaring van het autovoertuig, en wat de tenuitvoerlegging van (v.g.) de bovenvermelde straffen betreft, het uitstel voor een termijn van vijf jaar beveelt;

Overwegende dat artikel 8, paragraaf 4, van de wet van 29 juni betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie bepaalt dat de veroordeling met uitstel niet van toepassing is op de geldstraffen die opgelegd worden om de inning van de fiscale rechten te verzekeren;

Overwegende dat deze bepaling insgelijks geldt voor de vervangende gevangenisstraf welke de inning van voormelde geldstraffen verzekert, evenals voor de verbeurdverklaring van de smokkelwaar of voor de betaling van haar waarde zo zij niet kan getoond worden, welke door de artikels 22, 24 en 25 van de wet van 6 april 1843 op de beteugeling van de sluikhandel inzake douane voorgeschreven worden en welke van dezelfde aard zijn als voormelde geldstraffen;

Dat het middel gegrond is;

En overwegende, voor het overige, dat de substantiële

of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

Om deze redenen;

Vernietigt het bestreden arrest, in zover het bevolen heeft dat de tenuitvoerlegging van de straf wat betreft de geldboete haar vervangende gevangenisstraf en de verbeurdverklaring, van het autovoertuig zal uitgesteld worden;

Verwerpt de voorziening van het overige;

Beveelt dat melding van dit arrest op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing zal worden gemaakt;

Veroordeelt verweerder in de kosten;

Zegt dat er geen reden is tot verwijzing.

## HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 3 mei 1965

Voorzitter: M. Belpaire.  
Raadsheer-verslaggever: M. Halleman.  
Advocaat-generaal: M. Krings.

**Schade en schadeloosstelling. — Getroffene, staatsambtenaar, blijft zijn wedde genieten. — Bepaling der schade.**

*Het bestreden arrest heeft wettelijk kunnen beslissen, dat eiser, slachtoffer van een ongeval, die als staatsambtenaar zijn bezoldiging blijft genieten, gedurende de tijdelijke ongeschiktheid geen materiële schade voortvloeiende uit deze ongeschiktheid heeft ondergaan, wel een morele, en dat, vanaf het verstrijken van deze periode, eiser een materiële en morele schade leed die ex aequo et bono moet worden beraamd.*

*Het principe van het betrekkelijk karakter van de overeenkomsten kan de rechter niet beletten rekening te houden met het feit dat een van de partijen gebonden is door een contract of een statuut en daaruit de wettelijke gevolgen af te leiden. Het bestreden arrest heeft niet beslist dat de vergoeding, die door de veroorzaker van het schadeberokkenend feit aan de getroffene verschuldigd is wegens materieel nadeel voortvloeiend uit werkongeschiktheid, wegvalt of verminderd wordt door het feit dat deze getroffene zijn contractuele of statutaire bezoldiging is blijven genieten gedurende de ongeschiktheid; het ontkent niet dat het verlies van arbeidsvermogen aan eiser schade berokkende, weze het ten deze slechts vanaf de consolidatie, want het kent aan eiser een vergoeding toe voor physico-morele schade voortvloeiend uit de grotere inspanningen die hij zal moeten doen en uit de vermindering van zijn arbeidsgeschiktheid.*

Claes t./ Noten.

Gelet op het bestreden arrest, op 22 juni 1964 door het Hof van beroep te Luik gewezen;

I. In zover de voorziening gericht is tegen de verweerder Noten:

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikels 97 van de Grondwet, 1382, 1383, 1384 van het Burgerlijk Wetboek, 3 en 4 van de wet van 17 april 1878 bevattende de voorafgaande titel van het Wetboek der rechtspleging in strafzaken,

doordat het bestreden arrest, na vastgesteld te hebben, enerzijds, dat de vordering tot schadevergoeding inge-

steld door eiser, burgerlijke partij, tegen verdachte, hier verweerder, als grondslag heeft het wanbedrijf van onvrijwillige verwondingen, en, anderzijds, dat eiser erkent gedurende de achtereenvolgens volledige en gedeeltelijke tijdelijke arbeidsongeschiktheid zijn integrale bezoldiging te hebben ontvangen van zijn werkgever, en dat de bestendige gedeeltelijke ongeschiktheid van 16 ten honderd geen rechtstreekse terugslag op zijn bezoldiging heeft en zal hebben, verklaart dat het ongeval voor eiser geen loonverlies tot gevolg heeft gehad, en dat het derhalve gaat om een schade welke ontstaat uit de vermindering van de economische waarde van de getroffene, die aanleiding geeft tot een schade-loosstelling «ex aequo et bono» wegens physico-morele schade, en bijgevolg de beroepen beslissing bevestigt welke aan eiser, tot vergoeding van de materiële en morele schade samen, voor een bestendige arbeidsongeschiktheid van 16 ten honderd een vergoeding had verleend die «ex aequo et bono» op 160.000 frank geraamd was, en voor de morele schade tijdens de tijdelijke ongeschiktheid een «ex aequo et bono» op 27.000 frank vastgestelde som, maar welke enige schade-loosstelling voor de materiële schade tijdens de tijdelijke ongeschiktheid geweigerd had op grond hiervan dat «eiser, als staatsambtenaar, de ganse duur van zijn tijdelijke invaliditeit, zijn normale wedde getrokken heeft en dat hij aldus geen schade heeft ondergaan wat zijn inkomen betreft».

terwijl, zoals eiser vóór het hof van beroep heeft doen gelden, zowel in zijn hoofd- als in zijn aanvullende conclusie, de weddebedragen, welke gedurende de arbeidsongeschiktheid aan eiser werden betaald, hun oorzaak vinden in een contract of een statuut waarvan de bepalingen vreemd zijn aan de veroorzaker van het schadeberokkenende feit, en terwijl bijgevolg de betaling van de wedde niet van zulke aard is dat zij, voor die veroorzaker, de verplichting kan doen verdwijnen of verminderen om het uit de arbeidsongeschiktheid voortvloeiende materieel nadeel te vergoeden, waaruit volgt dat, ten deze, het arrest de wetsbepalingen, die het betreffende karakter van de overeenkomsten en de uit het schadeberokkenende feit voortvloeiende verplichting tot vergoeding beheersen, verkeerd toepast, en dat, in ieder geval, het niet naar de eis van de wet met redenen omkleed is, nu geen erkele van de gronden van het arrest een passend antwoord op de conclusies van eiser uitmaakt:

Overwegende dat eiser, slachtoffer van een verkeersongeval waarvoor verweerder aansprakelijk werd verklaard, onder meer, vergoedingen vorderde voor de materiële en de morele schade, voortvloeiende eensdeels, uit zijn tijdelijke werkongeschiktheid en, anderdeels, uit zijn bestendige werkongeschiktheid; dat hij preciseerde dat de materiële schade in beide gevallen niet bestond in een loonverlies, daar hij staatsambtenaar is en geen loonverlies leed noch zou lijden, maar wel in een verlies van arbeidsvermogen, hetwelk een economische en financiële waarde heeft die, volgens eiser, best werd uitgedrukt door de wedde die voor dat vermogen betaald werd; dat hij aldus, wegens materiële schade voor tijdelijke ongeschiktheid, rekening houdend met het bedrag van zijn wedde, een bepaalde som vorderde, een andere wegens materiële en morele schade voor een bestendige werkongeschiktheid van 16 ten honderd, rekening houdende met onderscheiden omstandigheden, waaronder de door hem genoten wedde;

Overwegende dat het arrest, zonder in dit opzicht bestreden te worden, vaststelt dat eiser niet ontkent gedurende de tijdelijke werkongeschiktheid zijn volledige bezoldiging van de Staat te hebben ontvangen en toegeeft dat de bestendige ongeschiktheid zonder recht-

streekse invloed is en zal zijn op zijn huidige en toekomstige ambtelijke bezoldigingen;

Overwegende dat het arrest daaruit afleidt dat het ongeval aan eiser geen inkomstenderving veroorzaakt heeft noch zal veroorzaken, dat eiser nochtans aanspraak kan maken op een vergoeding wegens physico-morele schade voortvloeiende uit de grotere inspanningen die hij zich zal moeten getroosten om gelijkaardig werk te leveren en om zijn bevorderingsmogelijkheden te behouden, alsook uit een vermindering van zijn werkvermogen op de arbeidsmarkt, voortvloeiende, in geval van verlating van zijn huidige betrekking, uit het risico zich in minder goede geschiktheid te bevinden tegenover mededingers; dat het arrest beslist dat deze waardevermindering enkel tot een raming ex aequo et bono aanleiding kan geven;

Overwegende dat het arrest, dat ook releveert dat het onlogisch is, wanneer nu juist, zoals ten deze, de aantasting van de lichamelijke integriteit geen verlies van inkomsten heeft medegebracht, de materiële schade gedurende de tijdelijke werkongeschiktheid te berekenen precies op grond van die inkomsten, erop neer komt te beslissen dat eiser niet bewijst dat hij, gedurende gezegde tijdelijke ongeschiktheid een materiële schade voortvloeiende uit deze ongeschiktheid heeft ondergaan, wel een morele, en dat, vanaf het verstrijken van deze periode, eiser een materiële en een morele schade leed die ex aequo et bono dient beraamd;

Overwegende dat het arrest geenszins beslist, ook niet impliciet, dat de weddebedragen die, gedurende de ongeschiktheid, aan eiser betaald werden door de Staat, hun oorzaak niet zouden vinden in een contract of in een statuut waarvan de bepalingen vreemd zijn aan de veroorzaker van het schadeberokkenende feit;

Overwegende nochtans, dienaangaande, dat het principe van het betreffende karakter van de overeenkomsten de rechter niet kan beletten rekening te houden met het feit dat een van de partijen gebonden is door een contract of een statuut en daaruit de wettelijke gevolgen af te leiden;

Overwegende dat het arrest niet beslist dat de vergoeding, die door de veroorzaker van het schadeberokkenende feit aan de getroffene verschuldigd is wegens materieel nadeel voortvloeiende uit werkongeschiktheid, wegvalt of verminderd wordt door het feit dat deze getroffene zijn contractuele of statutaire bezoldiging is blijven genieten gedurende de ongeschiktheid;

Dat het niet ontkent dat het verlies van arbeidsvermogen aan eiser een schade berokkende, weze het ten deze slechts vanaf de consolidatie; dat het aan eiser een vergoeding toekent voor physico-morele schade voortvloeiende uit de grotere inspanningen die hij zal moeten doen en de vermindering van zijn arbeidsgeschiktheid;

Overwegende dat het hof van beroep, wanneer het vervolgens overgaat tot de raming ex aequo et bono van de schade, verklaart rekening te houden met de bevindingen van de deskundige aangaande de tijdelijke en bestendige werkongeschiktheid, met de weerslag van deze ongeschiktheid op het werkvermogen van eiser, de aard van het uitgeoefend beroep, alsook met de geleden pijnen en smarten en het moreel leed;

Overwegende dat het niet is betreffende het al of niet bestaan van de schade dat het arrest verwijst naar de beroepen beslissing, maar enkel betreffende de raming van de bedragen van de vergoedingen die aan eiser toekomen voor de schade waarvan het arrest voorafgaandelijk het bestaan heeft vastgesteld;

Overwegende dat het arrest aldus de conclusies van eiser passend heeft beantwoord en het zijn beslissingen wettelijk heeft gerechtvaardigd;

Dat het middel niet kan aangenomen worden;



II. In zover de voorziening gericht is tegen het openbaar ministerie:

Overwegende dat eiser geen middel doet gelden tegen de beslissing welke hem veroordeelt in de kosten van de burgerlijke vordering die door de Staat werden voorgeschoten;

*Om die redenen,*

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiser in de kosten.

## RAAD VAN STATE

3de Kamer. — 13 mei 1966.

Voorzitter: M. Somerhausen.

Raadsleden: M.M. De Bock en Rémon.

Auditeur: M. Dumont.

Advocaten: Mrs. Stryckmans, Delvaux en Jonas.

**Vorbereidende handeling. — Gevaarlijke, ongezone en hinderlijke inrichtingen.**

*De onderzoeksmaatregelen verricht in de loop van het administratief onderzoek, dat voorafgaat aan de beslissing van de bestendige deputatie waarbij in eerste aanleg uitspraak wordt gedaan over een aanvraag tot toelating om een gevaarlijke, ongezone of hinderlijke inrichting in bedrijf te nemen, zijn voorbereidende handelingen die niet uit zichzelf griefhoudend kunnen zijn.*

Houvenaghel t./Gemeente Ohain.

Arrest nr. 11.809.

Overwegende dat verzoekster verklaart dat de veldwachter van de gemeente Ohain haar op 26 maart 1965 gewaarschuwd heeft dat onontvankelijk was verklaard het beroep dat zij bij de Koning had ingesteld tegen de besluiten van 29 september 1953 en 24 oktober 1958 van de bestendige deputatie van de provincieraad van Brabant, die aan Albert Vergauwe toestaan te Ohain een fabriek van farmaceutische produkten te exploiteren; dat zij de nietigverklaring van dat koninklijk besluit niet vordert; dat zij verklaart dat de aanplakkingen niet werden gedaan overeenkomstig de wet, « want dat die fabriek van scheikundige produkten opgericht was aan de hand van onjuiste administratieve dokumenten... »; dat zij betoogt dat uit geen administratief stuk blijkt dat de tussenkomende partij Albert Vergauwe eigenaar is van de fabriek van farmaceutische produkten waarvoor het besluit van de bestendige deputatie van 29 september 1953 vergunning had verleend; dat de administratieve stukken van het kadaster onjuist zijn, dat zij, in haar memorie van wederantwoord, betoogt dat vier van de ontvangstbewijzen van bericht van onderzoek, door de tegenpartij overgelegd en door de betrokken eigenaars ondertekend, niet overeenkomen met de gegevens van het kadaster en dat het onderzoek de commodo et incommodo dus onwettig is; dat zij in haar aanvullende memorie van wederantwoord nader verklaart dat zij de nietigverklaring vordert « van alle onjuiste administratieve dokumenten die haar nadeel berokkenen »;

Overwegende dat de gemeente Ohain, tegenpartij, betoogt dat zij zich heeft beperkt tot het uitvoeren van de formaliteiten voorgeschreven in artikel 4 van het algemeen reglement voor de arbeidsbescherming, dat zij de aanpalende eigenaars gewaarschuwd, berichten van onderzoek aangeplakt, advies na het sluiten van dat onder-

zoek uitgebracht, en het dossier aan de provincieoverheden gezonden heeft;

Overwegende dat de onderzoeksmaatregelen verricht in de loop van het administratief onderzoek, dat voorafgaat aan de beslissing van de bestendige deputatie, voorbereidende handelingen zijn die niet uit zichzelf griefhoudend kunnen zijn; dat het beroep niet ontvankelijk is.

*Besluit:*

**Artikel 1. — Het is verworpen.**

**Artikel 2. —** De kosten, bepaald op 1.150 fr., komen ten laste van verzoekster tot een bedrag van 750 fr. en ten laste van de tussenkomende partij tot een bedrag van 400 fr.

## HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

1e Kamer. — 22 juni 1966.

Voorzitter: Dhr. Dellois.

Raadsheren: de HH. Paës en Sury.

Pleiters: Mrs. E. Ooms, H. Tobbach, P. Heurterre J. Switters, P. Van Nuffel, W. Calcwaert.

1. **Eigendom. — Toelating om te bouwen op andermans grond. — Uitsluiting art. 555 B.W. ook jegens latere verkrijgers.**
2. **Bedrog. — Onbekendheid met vroegere overdracht. — Ogenblik waarop deze onbekendheid bestaat.**
3. **Opstal. — Ontbreken van overschrijving. — Gevolgen.**
4. **Kantonement en kantoneerders. — Recht op schadevergoeding en wettelijke intresten.**
5. **Notaris. — Beroepsverplichting authentieke vorm aan gesloten overeenkomst te geven.**

1. *Hij aan wie het recht om op een grond te bouwen werd gegund is geen derde in de zin van art. 555 B.W. (1)*

*Een koper is de rechtsopvolger van de verkoper, zo ten aanzien van diens eigendom als ten aanzien van de werken welke met zijn toelating werden uitgevoerd, zodat art. 555 ook tegen hem niet geldt. (2)*

2. *De koper, die op het ogenblik van het ontstaan van zijn recht niet bekend was met de vroeger, door de verkoper gedane overdracht, moet geacht worden een derde te zijn die zonder bedrog heeft gecontracteerd zoals bedoeld bij art. 1 van de wet van 16-12-1851 op de voorrechten en hypotheeken.*
3. *Het recht van opstal, niet overgeschreven, heeft geen werking tegenover derden die zonder bedrog hebben gehandeld.*
4. *Onverminderd de teruggave van het gekantonneerde is de partij, die door de uitvoering van het vonnis a quo aanleiding tot het kantonement heeft gegeven, bij wijziging van het vonnis a quo verplicht de kantonneerder schadeloos te stellen door betaling van de wettelijke intresten op de gekantonneerde gelden.*
5. *De notaris is beroepshalve verplicht de tussen comparanten vooraf gesloten overeenkomst in een authentieke akte in te kleden, en zijn verzuim zulks te doen ware niet verantwoord, des te minder omdat hij vooraf de partijen kennis heeft gegeven van al de moeilijkheden welke er kunnen uit voortspruiten.*

De Lannoy t./ Meulders & Cons.

De Cuyper t./ Meulders.

Meulders t./ Spillemaeckers.

Gelet op de uitgiften van het bestreden vonnis door de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen op 15 oktober 1963 gewezen;

Overwegende dat de beroepen regelmatig zijn naar vorm en termijn; dat de zaken ingeschreven op de algemene rol onder nummers 49-140, 49-484 en 51-877 samenhangen en deswege samengevoegd worden;

Overwegende dat de echtgenoten De Cuyper en Naegels de eigenaars waren van een woonhuis op en met grond, garage en aanhorigheden gestaan en gelegen te Rumst, Doelhaagstraat nr. 42, ten kadaster gekend wijk D, deel van nr. 333/II/6; dat zij dit eigendom bewoonden;

Overwegende dat in de loop van het jaar 1957, de echtgenoten Meulders en Faspel (oom en tante van de echtgenoten De Cuyper) zekere aanhorigheden hebben verhoogd en ingericht tot een klein appartement dat zij kwamen betrekken, terwijl de echtgenoten De Cuyper het overige van het goed bleven gebruiken;

Overwegende dat de echtgenoten Meulders deze werken hadden uitgevoerd of doen uitvoeren op eigen kosten en voor eigen rekening onder de ogen der eigenaars en zelfs, in meer of mindere mate, met de hulp van De Cuyper; dat er, onder zulke gegevens, althans op stilzwijgende wijze tussen eigenaars van de grond en oprichters van het appartement een overeenkomst tot stand is gekomen waarbij de eersten aan de tweeden een recht van opstal toegestaan hebben;

Dat uit geen element van het dossier blijkt dat De Cuyper aan de echtgenoten Meulders de toelating om te bouwen slechts op de risico's van deze laatsten zou hebben gegeven;

Overwegende dat er ter afwering van zekere argumentaties, aangestipt dient te worden dat de echtgenoten Meulders, al waren zij oprichters te goeder trouw, nooit bezitters van de grond zijn geweest, noch te goeder trouw, noch te kwader trouw; voorts, dat daar hun het recht was gegund om te bouwen, zij geen derden zijn in de zin van art. 555 B.W.; dat, kortom, deze wetsbepaling helemaal vreemd is aan het geval;

Overwegende dat er ook tot opheldering van het geschil opgemerkt behoort te worden dat niet bewezen is dat de echtgenoten Meulders zelfs een belofte van verkoop zouden hebben genoten over om het even welk gedeelte van het eigendom der echtgenoten De Cuyper; dat gesteld dat er tussen belanghebbenden van een eventuele verkoop sprake zou geweest zijn, uit de dossiers niet blijkt dat een bepaalde prijs zelfs zou overwogen geweest zijn;

Overwegende dat, zoals blijkt uit een onderhandse akte gedagtekend 15 februari 1962 (waarvan de dagtekening al is zij niet verzekerd overeenkomstig art. 1328 B.W. desniettemin niet betwist wordt) de echtgenoten De Cuyper uiterlijk op deze datum, aan de echtgenoten De Lannoy en Geeraerts gans het hierboven omschreven goed verkocht hebben (huis, garage, aanhorigheden) «zo en gelijk dit goed gestaan en gelegen is zonder uitzondering en voorbehouding», dat is met inbegrip van wat door de echtgenoten Meulders in het jaar 1957 gebouwd was en waarop hun door de echtgenoten De Cuyper tijdelijk recht van eigendom was toegestaan;

Dat deze sinds uiterlijk 15 februari 1962 voltrokken verkoop op 9 maart daaropvolgende in een akte van notaris Spillemaeckers te Boom vastgesteld werd; dat de authentieke akte op 13 maart 1962 regelmatig overgeschreven werd op het bevoegd kantoor der hypoteken;

Overwegende dat uit de gegevens van de dossiers volgt dat de aankopers De Lannoy en Geeraerts, op het ogenblik van het ontstaan van hun recht, d.i. uiterlijk op 15 februari 1962, met de noodzakelijkerwijze niet overgeschreven overdracht bekend waren die in het jaar 1957 de echtgenoten Mulders tot opstallers heeft ge-

maakt; dat de aankopers De Lannoy en Geeraerts derhalve als derden zijn aan te merken die zonder bedrog hebben gecontracteerd zoals bedoeld bij art. I der wet van 16 december 1851 op de voorrechten en hypotheeken;

Overwegende, in dit verband, dat niet kan uitgesloten worden dat de echtgenoten De Lannoy ofschoon zij in 1957 op zekere afstand woonden van het goed der echtgenoten De Cuyper, toch vernomen of zelfs gezien hebben dat er op dit goed werken werden verricht; dat daaruit echter niet valt af te leiden dat zij zelfs gissen konden wat er eigenlijk omging, namelijk dat de werken niet ten koste en voor rekening van de eigenaars van het goed plaats hadden; dat hun niet noodzakelijkerwijze de toedracht bekend is geworden van de als het ware uitzonderlijke tussen de echtgenoten De Cuyper en de echtgenoten Meulders tot stand gekomen overeenkomst, namelijk het vestigen van een tijdelijk eigendomsercht op werken die staan op iemands anders grond;

Overwegende dat aan de echtgenote De Lannoy mogelijk niet onbekend is gebleven dat er tussen de echtgenoten De Cuyper en de echtgenoten Meulders moeilijkheden waren ontstaan; dat tussen mensen die te dicht bij elkander wonen veten om allerlei redenen kunnen ontstaan die met het vestigen van een recht van opstal niets hebben uit te staan;

Overwegende dat de rechtstoestand op 27 februari 1962 aan notaris Spillemaeckers bericht werd door een schrijven van de raadsman der echtgenoten Meulders met de melding dat de echtgenoten Meulders (zonder zich tegen de verkoop te verzetten) vergoeding eisten voor de kosten van de in het jaar 1957 verrichte werken; dat notaris Spillemaeckers niet naliet aan de echtgenoten De Cuyper en Meulders de inhoud van bewust schrijven mede te delen; dat echter dienaangaande opgemerkt behoort te worden, dat uit de dossiers niet voorkomt dat, voordat de notaris op 28 februari 1962 door bewust schrijven werd ingelicht, de aanspraken der echtgenoten Meulders ter kennis waren gebracht der echtgenoten De Lannoy, dat is vóór het ontstaan van hun recht;

Overwegende anderdeels, dat indien de in de akten bedongen prijs, namelijk 380.000 frank slechts 86 % beloopt van de door het Bestuur der registratie aangenomen waarde, het aldus in de akte bepaald bedrag door andere redenen kan uitgelegd worden dan dat de kopers wisten dat een gedeelte der hun verkochte goederen reeds aan derden afgestaan was geworden; dat van geen tel is een andere schatting, hoger dan die van het Bestuur, die op benaerstiging van een derde werd gedaan, maar zonder tegenspraak noch controle, in onbekend gebleven voorwaarden en op onbekend gebleven vergelijkingspunten;

Overwegende dat, daar de echtgenoten De Lannoy zonder bedrog gecontracteerd hebben, de echtgenoten Meulders zich jegens de echtgenoten De Lannoy op de afstand van opstal in het jaar 1957 niet kunnen beroepen; dat, daarentegen, uit de overschrijving op 13 maart 1962 van de authentieke akte van 9 maart 1962 volgt dat de echtgenoten De Lannoy zich wettelijk tegen de derden zoals de echtgenoten Meulders, op hun aankoop beroepen kunnen;

Overwegende dat uit het bovenstaande voortvloeit dat, ten aanzien van de werken die in 1957 door de echtgenoten Meulders uitgevoerd werden, net als ten aanzien van het overige van het eigendom der echtgenoten De Cuyper de echtgenoten De Lannoy de rechtspvolgers zijn van de verkopers; dat met andere woorden, de echtgenoten De Lannoy de eigenaars van bedoelde werken geworden zijn buiten elke natrekking, zodat art. 555 B.W. evenzeer zonder toepassing blijft in de verhouding tussen de echtgenoten Meulders en de echtgenoten De

Lannoy als in de verhouding tussen de echtgenoten Meulders en de echtgenoten De Cuyper;

Overwegende, dientengevolge, dat er voor de echtgenoten Meulders een gebondenheid bestond hun appartement te ontruimen (hetwelk zij, te oordelen naar het dossier, gedaan hebben sinds het bestreden vonnis) en verder, de nieuwe eigenaars, de echtgenoten De Lannoy schadeloos te stellen voor onrechtmatige bezetting; dat op 15 maart 1962 aan de echtgenoten Meulders door de echtgenoten De Lannoy bericht werd dat deze laatsten de eigenaars waren geworden van het goed; dat de door de echtgenoten De Lannoy geleden schade op 500 frank per maand kan beraamd worden, vanaf de 16 maart 1962 tot de dag van de ontruiming;

Overwegende dat uit het bovenstaande voortvloeit dat de echtgenoten De Lannoy aan de oprichters der werken, de echtgenoten Meulders, geen vergoeding zijn verschuldigd; dat, diensvolgens, het bedrag dat de echtgenoten De Lannoy uit dien hoofde krachtens het bij voorraad uitvoerbaar bestreden vonnis, in handen van Mr L. Meulepas, gerechtelijk sequester, op 20 februari 1964 gestort hebben, dit is 178.937 frank, teruggegeven dient te worden, onverminderd de aan de echtgenoten De Lannoy toekomende schadevergoeding, te weten de wettelijke intrest van meergemeld bedrag sinds 20 februari 1964;

Overwegende dat uit het bovenstaande insgelijks voortvloeit dat de door de echtgenoten De Lannoy tegen De Cuyper (alleen gedaagd) ingestelde rechtsvordering ongegrond is; dat de echtgenoten De Lannoy over voldoende wettelijke middelen beschikken tot het afweren der aanspraken van de echtgenoten Meulders;

Overwegende integendeel dat De Cuyper (door de echtgenoten Meulders alleen gedaagd) wanneer hij met de echtgenoten De Lannoy het verkoopcontract van 15 februari 1962 heeft aangegaan, te kort is geschoten in zijn vroegere afstand van een recht van opstal; dat deze fout van contractuele aard is; dat deze fout aan de echtgenoten Meulders schade heeft berokkend; dat de verantwoordelijkheid van De Cuyper geen sommatie, protest of verzet veronderstelt aan de zijde der echtgenoten Meulders;

Overwegende dat uit de gegevens der dossiers kan opgemaakt worden dat de echtgenoten Meulders, tot het verkrijgen van een appartement van de aard van het appartement waarover zij op het goed van De Cuyper beschikten, een kapitaal van circa 200.000 frank nodig hebben, rekening er mede houdende dat hun recht op dit appartement tijdelijk was;

Overwegende dat aan notaris Spillemaeckers geen fout kan toegerekend worden; dat hij, toen hij op 9 maart 1962 de door de echtgenoten De Cuyper en de echtgenoten De Lannoy op 15 februari 1962 gesloten overeenkomst in een authentieke akte heeft ingekleed, een beroepsverplichting heeft vervuld, waarvan het verzuim niet te verantwoorden ware geweest; dat immers, zoals uit geheel het bovenstaande blijkt, de aankopers De Lannoy en Geeraerts recht hadden op een voor overschrijving vatbare authentieke akte; dat anderdeels herinnerd dient te worden dat notaris Spillemaeckers, zodra hij het schrijven van de raadsman der echtgenoten Meulders heeft ontvangen, aan de contractanten dit schrijven heeft medegedeeld, dat hij hun zelfs voorgesteld heeft het verlijden van de authentieke akte tot nadere opheldering der aanspraken van de echtgenoten Meulders op vergoeding uit te stellen; dat hij niet nagelaten heeft hen opmerkelijk te maken op de dreigende moeilijkheden; dat hij echter aan de rechtmatige eis der aankopers zonder bedrog De Lannoy en Geeraerts moest voldoen;

Om deze redenen:

Het Hof,

gelet op art. 24 der wet van 15 juni 1935, waarvan toepassing werd gedaan;

rechtdoende op tegenspraak, ontvangt de beroepen;

Doet het bestreden vonnis te niet in zover het hieronder gewijzigd wordt; bevestigt het voor het overige;

Veroordeelt de echtgenoten Meulders en Fasoel tot betaling aan de echtgenoten De Lannoy en Geeraerts van een schadevergoeding groot 500 fr. per maand vanaf de 15 maart 1962 tot de dag waarop zij het appartement op het verkochte eigendom ontruimd hebben of zullen ontruimen, plus de wettelijke intrest vanaf dit arrest;

Zegt dat de echtgenoten De Lannoy en Geeraerts recht hebben op teruggave van het bedrag dat zij op 20 februari 1964 in handen van de gerechtelijke sequester hebben gestort en op de wettelijke intrest op dit bedrag sedert de 20 februari 1964;

Veroordeelt de echtgenoten Meulders tot deze intrest;

Veroordeelt De Cuyper tot betaling aan de echtgenoten Meulders van een schadevergoeding groot 200.000 fr. (tweehonderd duizend frank) plus de wettelijke intrest vanaf dit arrest;

Verklaart ongegrond de overige rechtsvorderingen der verschillende partijen;

Verwijst de echtgenoten Meulders en Fasoel in de helft der totale uitgegeven kosten van beide aanleggen in verband wat de rechtsvorderingen die ingesteld werden door De Lannoy en Geeraerts tegen De Cuyper, Spillemaeckers, Meulders en Fasoel en in de kosten van de betekening ten verzoeken van De Lannoy en Geeraerts en van de uitvoering van het arrest;

Verwijst De Lannoy en Geeraerts in het overige van bedoelde totnuttoe uitgegeven kosten;

Verwijst eveneens De Lannoy en Geeraerts in de kosten der eventuele betekeningen van dit arrest ten verzoeken van Spillemaeckers of De Cuyper;

Verwijst De Cuyper in de negen tienden der totnuttoe uitgegeven kosten van beide aanleggen in verband met de rechtsvorderingen die ingesteld werden door Meulders en Fasoel tegen De Cuyper, Spillemaeckers, De Lannoy en Geeraerts, en in de kosten van de betekening ten verzoeken van Meulders en Fasoel en van de uitvoering van het arrest;

Verwijst Meulders en Fasoel in het overige van bedoelde totnuttoe uitgegeven kosten;

Verwijst eveneens Meulders en Fasoel in de kosten der eventuele betekeningen van dit arrest ten verzoeken van Spillemaeckers, De Lannoy en Geeraerts;

Zegt dat de kosten der rechtsvorderingen die voor de Vrederechter te Boom gebracht waren als bijkomende kosten zijn aan te zien van dezelfde rechtsvorderingen die wegens samenhang voor de eerste rechter gebracht werden.

#### NOOT :

(1) Zie ook De Page, *Traité Élémentaire de Droit Civil Belge*, T. VI, no. 70; R.P.D.B. V° *Propriété*, no. 166; Schicks en Van Isterbeeck, T. II, nr. 122; Colin en Capitiant, *Cours élémentaire de Droit Civil Français*, T.I, blz. 863, Aubry et Rau, T. II, par. 204.

(2) Zie ook De Page, T.VI, no. 68 en 685; R.P.D.B., V° *Usages (Droit d'usage, d'habitation et de superficie)* no. 80 en 84; R.P.D.B., V° *Hypothèques (Privilèges immobiliers)* no. 27 en 358; Delvaux, *Traité des Bâtimeurs*, T. I, no. 91; De Page, T. VIII, 2, nr. 1009 en 1010; Rb. Nijvel 13-4-1908, P.P. 1910, 174; Rb. Antwerpen 23-2-1884, 723; De Page, T. VII, 2, no. 1057; R.P.D.B. V° *Hypothèques et Privilèges Immobiliers*, no. 358.

Zie ook De Page, T. VI, no. 70 en 74; R.P.D.B., V° Propriété no. 175; De Page, T. VII, 2, no. 1079 en 1082; Cass. 3-5-1956, R.W. 1956/1543.

Zie ook R.P.D.B., V° Hypothèques (Privilèges immobiliers) nr. 1369; Pierre Levie, *Traité théorique et pratique des constructions érigées sur le terrain d'autrui* blz. 216, no. 2.

## HOF VAN BEROEP TE GENT.

Kamer van inbeschuldigingstelling. — 8 februari 1967.

Voorzitter: M. De Clercq.

Raadsheren: MM. A. Desplenter en Struye de Swielande.  
Substituut-Procureur-generaal: Mr. Châtel.

**Raadkamer. — Gerechtelijk strafonderzoek. — Aanvulling. — Inverdenkingstelling. — Hoger beroep door het Openbaar Ministerie. — Ontvankelijkheid. — Kamer van Inbeschuldigingstelling. — Bevoegdheid.**

*Wanneer de raadkamer van oordeel is dat een gerechtelijk strafonderzoek onvolledig is en dat bepaalde personen in verdenking moeten worden gesteld, kan zij verklaren dat de procedure niet dient te worden geregeld, zolang tot de, naar haar oordeel, onontbeerlijke inverdenkingstelling niet werd overgegaan.*

*Het hoger beroep door de procureur des Konings tegen deze beschikking ingesteld is ontvankelijk.*

*Indien de Kamer van inbeschuldigingstelling het gerechtelijk strafonderzoek volledig acht, en tevens van oordeel is dat niet tot de beoogde in verdenkingstelling moet worden overgegaan, regelt zij de procedure en beslist zij dat er geen aanleiding is tot verdere strafvervolgingen.*

Inzake O.M. t./ X...

### Vordering van de Procureur-generaal.

De Procureur-generaal bij het Hof van beroep te Gent;

Gezien de stukken van de strafrechtspleging in zaken ten laste van onbekend(n),

*Verdacht van:*

*te Aalter, in juli 1966,*

*In het openbaar de zeden te hebben geschonden door handelingen die de eerbaarheid kwetsen;*

Gezien de vordering van de heer procureur des Konings, te Gent, gedagtekend 30 december 1966, strekkende tot ontslag van onderzoek;

Gezien de beschikking van de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Gent, gedagtekend 18 januari 1967, beschikking waarbij verklaard wordt dat « de procedure niet dient te worden geregeld, zolang de verdenking niet behoorlijk werd aangevuld »;

Gezien het hoger beroep door de procureur des Konings te Gent tegen voormelde beschikking op 19 januari 1967 ingesteld;

### I. Nopens de ontvankelijkheid van het hoger beroep.

Overwegend dat zowel rechtspraak als rechtsleer het recht van de Procureur des Konings erkennen om hoger beroep in te stellen tegen een beschikking van de raadkamer waarbij, in tegenstrijd met zijn vordering, verklaard wordt dat de onderzoeksprocedure niet volledig is, en derhalve niet kan geregeld worden (zie o.m.: *Schuind*, « *Traité Pratique de Droit Criminel* », II, blz. 192; *Novelles*, Deel I, « *L'Instruction - La Chambre du Conseil* », nrs. 301 en 338; *Hoeffler*, « *Traité de l'Instruction*

*préparatoire en matière pénale* », nr. 151; *K.I. Brussel*, 11 november 1921, met noot van L. Cornil, R.D.P. 1922, blz. 49 en volgende; *K.I. Gent*, 22 december 1931, Pas. 1932, II, 191; *K.I. Gent*, 5 oktober 1954 R.W. 1954-1955, Kol. 1160; *Théo Collignon*, « A propos des voies de recours contre les décisions de la Chambre des mises en accusation et de la Chambre du Conseil », J.T. 1955, blz. 226; *K.I. Brussel*, 27 oktober 1960, Pas. 1962, II, 185);

Overwegend dat het hoger beroep door de procureur des Konings te Gent ingesteld derhalve ontvankelijk is;

### II. Nopens de gegrondheid van het hoger beroep.

Overwegend dat geenszins aan de Raadkamer het recht wordt ontkend te verklaren de procedure niet te kunnen regelen omdat in het raam van de feiten en van de telastleggingen, waarvan zij kennis neemt, nog aanvullende inverdenkingstellingen dienen te worden verricht (zie rechtspraak en rechtsleer hierboven aangehaald);

Overwegend echter dat het gerechtelijk strafonderzoek volledig is, en dat er generlei aanleiding toe bestaat tot de inverdenkingstelling over te gaan van X..., Y, Z... en anderen, in verdenkingstelling waarop de aangevochten beschikking van de raadkamer aanstuurt;

Overwegend inderdaad :

a) dat, voor zover zedenschennende feiten in een voor het publiek ontoegankelijke plaats, in het bijzijn van personen die er de vrijwillige getuigen van zijn, worden bedreven, deze feiten geen strafbaar karakter vertonen, (zie o.m., met aangehaalde rechtspraak en rechtsleer, J. Constant, « *Manuel de Droit Pénal* », Deel II, nr. 809; en de breedvoerige bespreking van *Goedseels*, in « *Commentaire du Code Pénal Belge* », II, nr. 2238; *Marchal en Jaspas*, « *Traité Théorique et Pratique de Droit Criminel* », 1965, Deel I, nr. 1073);

b) dat evenmin kan voorgehouden worden dat in casu kinderen van de feiten getuigen zijn geweest of konden geweest zijn; dat zulks inderdaad blijkt uit het verhoor van al de personen (een uitgezonderd in wiens getuigenis trouwens een tegenstrijdigheid voorkomt), die zowel van nabij als van ver in connectie waren met de groepering « *Natuur en Sport* »; dat niet kan beweerd worden dat de kinderen « vrije toegang hadden tot het solarium waar naakte volwassenen zich bevonden »...

Wanneer, aan de hand van de fotos, welke ter gelegenheid van het onderzoek werden genomen, kan worden vastgesteld dat deze kinderen, op de plaats waar ze zich bevonden, door de deur van het solarium niet konden kijken, en dat deze deur, zoals blijkt uit de fotos, en stukken 33 en 35 van het dossier, slechts toevallig, dan nog door een met korte broek geklede persoon, en zoals reeds gezegd buiten het zicht der kinderen, geopend werd;

### III. Nopens de bevoegdheid van de Kamer van Inbeschuldigingstelling om thans de procedure te regelen:

Overwegend dat de Kamer van Inbeschuldigingstelling « de volheid van de rechtsmacht van onderzoek bezit » (zie o.m. J. Simon, « *Strafvordering* », I, nr. 161 en volgende); dat zij dit recht put o.m. uit art. 235 van het Wetboek van Strafvordering, vanaf het ogenblik waarop zij, hoe dan ook, van een zaak werd gevat; dat zij insgelijks de procedure regelen kan, zo het gerechtelijk strafonderzoek volledig is, (zie o.m. *Faustin-Hélie*, « *Traité de l'Instruction criminelle* », Deel II, nrs. 3033, 3037, 3038, 3039, 3056; *Hoeffler*, op. cit., nrs. 172 en 173; *K.I. Gent*, 5 oktober 1954 en *K.I. Brussel*, 27 oktober 1960, reeds hierboven vermeld);

#### IV. Nopens de grond van de zaak :

Overwegend dat het niet mogelijk blijkt, op grond van het onderzoek, de feiten der telastlegging aan een persoon of meer bepaalde personen toe te schrijven ;

*Om deze redenen,*

en gelet op de artt. 128, 135, 203, 215, 217, 224, 229, 234 en 235 van het Wetboek van Strafvordering, art. 2 van de Wet van 4 september 1891, en artt. 13 en 24 van de Wet van 15 juni 1935 betreffende het gebruik der talen in gerechtszaken ;

*Vordert,*

dat het aan het Hof, Kamer van inbeschuldigingstelling zou behagen :

1) het hoger beroep ontvankelijk te verklaren en gegrond ;

2) de aangevochten beschikking te niet te doen ;

3) vast te stellen dat het gerechtelijk strafonderzoek volledig is ;

4) te verklaren dat er geen aanleiding is tot vervolgingen.

Gedaan op het Parket-Generaal te Gent, op 30 januari 1967.

Voor de Procureur-generaal  
(get.) M. Chatel

#### Arrest

Gezien de stukken van de strafrechtspleging inzake ten laste van onbekend(n),  
verdacht van :  
te Aalter, in juli 1966,  
in het openbaar de zeden te hebben geschonden door handelingen die de eerbaarheid kwetsen ;

Gelet op de vordering van de heer Procureur des Konings te Gent, gedagtekend 30 december 1966, strekkende tot ontslag van onderzoek ;

Gelet op de beschikking van de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Gent, gedagtekend 18 januari 1967, beschikking waarbij verklaard wordt dat « de procedure niet dient te worden geregeld, zolang de verdenking niet behoorlijk werd aangevuld »,

Gelet op het hoger beroep door de Procureur des Konings te Gent tegen voormelde beschikking op 19 januari 1967 ingesteld ;

Gelet op de schriftelijke vordering van de heer Procureur-generaal dd. 30 januari 1967 ;

Gehoord de heer Châtel, Substituut-procureur-generaal, in zijn vordering ;

in het Nederlands ;

Overwegende dat het hoger beroep tijdig en geldig werd ingesteld ;

Overnemende de beweegredenen aangehaald in de schriftelijke vordering van de heer Procureur-generaal, en toepassing makende van de erin aangehaalde wetsbepalingen ;

*Om deze redenen,*

Het Hof,

Ontvangt het hoger beroep en verklaart het gegrond ;  
Doet de bestreden beschikking teniet, en opnieuw wijzende :

Stelt vast dat het gerechtelijk strafonderzoek volledig is ;

Verklaart dat er geen aanleiding is tot vervolging.

#### BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

Eerste-bis kamer. — 22 juni 1966.

Voorzitter : M. Carsau.

Rechters : Mevrouw Deloof en M. Van Hecke.

Advocaten : Mrs. Ver Berne en de Cock de Rameyen  
loco Schöller.

1. Ontvankelijkheid. — Betwisting over het bestaan van een pachtvereenkomst. — Geen voorafgaande verzoeningspoging.
2. Pacht. — Verschil met andere contracten. — Verkoop van gras van een weide.

1. Eiser vorderde dat de vrederechter zou zeggen dat het tussen partijen bestaande contract geen pachtcontract was, gedaagde wierp op dat niet in verzoening was geroepen.

Dit middel van niet-ontvankelijkheid is ondeelbaar met het bodemgeschil vermengd en kan niet afzonderlijk behandeld worden : slechts na onderzoek van de toepasselijkheid der pachtwet, wordt het mogelijk de ontvankelijkheid van de procedure na te zien.

2. Er bestaat tussen partijen betwisting over de kwalificatie van een contract. Daar er enerzijds geen geschreven pachtcontract is en de uitvoering van een pacht ook niet door een bekentenis bewezen is, en anderzijds blijkt dat de beweerde pachter de eerste twee jaren aan zijn wederpartij een geschrift afleverde waarin hij bekende koper van gras van een weide te zijn, dat de wederpartij later een pachtcontract weigerde en dat er elk jaar een nieuwe prijs bedongen werd, terwijl de beweerde pachter ook niet aantoonde dat hij buiten de zomermaanden over de weide mocht beschikken, is er geen pacht, maar verkoop van gras op voet in de weide : bij dit laatste bestaat er geen verschil tussen het afmaaien van het gras door de koper en het laten grazen van zijn vee op de weide. Met een verkoop van gras is verenigbaar zowel het feit dat de beweerde pachter soms op de chèques waarmede hij betaalde « pacht » schreef, als met het feit dat hij de weide bemestte, want hiermede werd elk jaar rekening gehouden bij de vaststelling van de prijs.

Vermeylen en Michielssen t./Brouwers.

Gezien de stukken van het geding en o.m. :

— het vonnis waartegen beroep, uitgesproken door de heer Vrederechter van het kanton Brecht, op 25 februari 1965 ;

.....

Overwegende dat aan de hand van de voorgebrachte stukken het hoofdberoep en het incidenteel beroep als tijdig ingesteld en regelmatig naar de vorm voorkomen ;

#### 1. Wat betreft de ontvankelijkheid van de eis :

Overwegende dat de eerste Rechter de eis niet ontvankelijk verklaarde bij gebrek aan voorafgaandelijk verzoek tot oproeping in vrijwaring ;

Overwegende dat art 59 WBR (art. 19 par. 2 van de wet van 7-1-1951 houdende wijziging van de wetgeving betreffende de landpacht) voorschrijft dat geen enkele vordering in landpachtgeschillen ontvankelijk is zonder dat de eiser voorafgaandelijk de verweerder in verzoening bij de Vrederechter heeft doen oproepen ;

Overwegende dat de Vrederechter in feite oordeelde dat de overeenkomst die tussen partijen bestaat een landpacht was en dienvolgens de eis aan art. 59 onderworpen was ;

Overwegende dat appellanten terecht doen opmerken dat waar hun eis juist voor doel heeft te horen zeggen voor recht dat de pachtwet niet toepasselijk is, zij niet kunnen verplicht worden op grond van deze wet, voorafgaandelijk in verzoening te doen oproepen;

Overwegende dat beroepene aanvoert dat waar de pachtwet noodzakelijk dient onderzocht om te bepalen of zij toepasselijk is ter zake, de eis toch zou steunen op de pachtwet; dat met er anders over te beslissen, het zou volstaan in de dagvaarding elke toepassing van de pachtwet op willekeurige wijze te negeren om aan het artikel te ontsnappen;

Overwegende dat men hierop kan wedervoeren dat het de verweerder niet mag toegelaten worden iedere eis niet ontvankelijk te doen verklaren zonder onderzoek ten gronde met de enkele bewering dat hij houder is van een pachtcontract;

Overwegende dat in feite het middel van ontvankelijkheid onverdeelbaar vermengd is met de grond van de zaak en niet afzonderlijk kan behandeld worden, vermits het slechts na vaststelling dat de overeenkomst al dan niet aan de pachtwet onderworpen is, mogelijk wordt de ontvankelijkheid van de procedure na te zien;

Dat art. 59 WBR. dan niet uitgeschakeld wordt door de wil van de eisende partij zelf, maar al dan niet toepasselijk geacht wordt naar gelang de overeenkomst of het feit waarop de eis steunt, door de Rechtbank beschouwd wordt als vallende onder toepassing der pachtwet;

## 2. Wat betreft het bestaan van een landpacht.

### A. In feite :

Overwegende dat de bundels van partijen de volgende stukken bevatten (in fotokopij) :

1. Verklaring ondertekend door beroepene op 4-3-1959 meldende: « verklaar hierbij gekocht te hebben van mevrouw Weduwe Michielssen te Ekeren al het gras wassende op een perceel weiland te Wuustwezel voor het seizoen 1959 voor de som van 19.500 fr. »

2. Verklaring van dezelfde in dezelfde bewoordingen op 9-3-1960 gegeven maar voor de som van 17.000 fr. en het jaar 1960;

3. Een check op de Kredietbank dd° 25 januari 1961 door beroepene getrokken ten belope van Fr. 18.250,- op naam van mevrouw Michielssen, met ondertekende verklaring van beroepene op de keerzijde « Pacht weide Polderstraat Wuustwezel jaar 1961 »;

4. Een check van beroepene op de Kredietbank dd. 2-3-1962, groot 18.500 fr. op naam van dezelfde Wwe Michielssen met niet ondertekende melding ditmaal, op de keerzijde « Pacht 1962 »;

5. Een check op de Kredietbank dd. 3-4-1963 groot, 15.000 fr. op naam van de Wwe. Michielssen, door beroepene uitgegeven met niet ondertekende melding op de keerzijde « Pacht weide 1963 »;

6. Aanbevolen brief van mevrouw Michielssen aan beroepene dd. 28-6-1964 meldende: « Ik heb de eer U te laten weten dat ik het gras van het perceel weiland gelegen te Wuustwezel ter plaatse Steenpaalheide en Baantjesheide, geschat 7 Ha 32/a 95 ca niet meer zal verkopen voor het seizoen 1964 »;

7. Aangetekend antwoord dd. 9-4-1964 van de raadsman van beroepene aan dame Michielssen waarin geprotesteerd wordt en beweerd dat beroepene pachter was;

8. Brief dd. 9-4-1964 geschreven door de raadsman van beroepene aan zekere koper Cools (niet in de bundel maar slechts vermeld);

9. Brief dd. 14-4-1964 van notaris van Roosbroeck aan

de raadsman van beroepene waaruit blijkt dat de weiden door de erven Michielssen verkocht werden aan de heren Cools op voorwaarde dat de heer Brouwers geen huurder is;

10. Brief dd. 27 mei 1964 van de raadsman van beroepene aan Mevrouw Michielssen waaruit blijkt dat op 27 mei 1964 — na het ontstaan van het geschil — beroepene twee postmandaten waarvan een van 7.000 en een van 8.000 met melding « Pacht weide » aan dezelfde, die ze weigerde, liet geworden;

11. Bewijzen van zekere aankopen van meststoffen door beroepene;

Dat al deze nota's ondertekend « onleesbaar » op naam van Brouwers zijn, gehuisvest te Oorderen behalve de tweede die vermeldt « Ekeren » en misschien niet op hem betrekking hebben;

|           |          |         |
|-----------|----------|---------|
| 21-2-1961 | voor fr. | 3.400,- |
| 12-3-1962 |          | 3.240,- |
| 9-2-1962  |          | 3.680,- |
| 10-4-1963 |          | 6.672,- |
| 31-3-1964 |          | 4.800,- |

De 1e, 3e en 5e nota's dragen ieder de deling van de cijfers met twee zonder verdere verrechtaardiging; dat deze deling kan wijzen op het feit dat beroepene zijn mestaankopen spreidde op twee percelen ofwel op het feit dat hij ze met een andere persoon deelde, ofwel de helft in rekening bracht aan de eigenaars;

Beroepene brengt nog een verklaring voor afgeleverd 20-6-1964, dus tijdens het geschil, betreffende het leveren van 8 rollen pindraad tezamen, te verdelen over de jaren 60-61-62-63-64, zonder aanduiding van prijs;

Overwegende dat deze hoeveelheid kennelijk ontoereikend blijkt om 7 Ha te omheinen en dus slechts kan duiden op enkele herstellingen aan de bestaande omheining;

### B. In rechte :

Overwegende dat het bewijs van een pachtovereenkomst slechts schriftelijk mag geleverd worden; dat ook het begin van uitvoering van een pachtovereenkomst niet met getuigen en dus evenmin met vermoedens kan bewezen worden (R.P.D.B. Compl. V° Bail à ferme, nr. 45 en volg.);

Overwegende dat een huurkontraat dat niet met vermoedens mag bewezen worden echter altijd door een buitengerechtigde betekenis mag bewezen worden; dat dergelijke bekentenis soms te vinden is in de kwijting door de eigenaar gegeven voor huur of pachtgeld;

Overwegende in feite dat partijen noch overeenkomst noch kwijting door de eigenaars of lasthebber ondertekend, voorleggen; dat zelfs voor de eerste twee jaren er slechts een koopverbintenis door beroepene ondertekend werd zonder medeondertekening van de eigenaars noch zelfs melding van de datum der betaling;

Dat de latere betalingen door checks gedaan ook geen aanleiding gaven tot kwijting;

Dat beroepene dan bezwaarlijk enige bekentenis van appellanten in hun handelingen kan vinden; dat het ontvangen van een prijs niet als bekentenis kan gelden indien deze betaling een andere oorzaak kan hebben dan een pachtcontract;

Overwegende dat appellanten aanvoeren dat vanaf 1959 tot en met 1963, zij het gras wassende op de litigieuze weilanden aan beroepene verkochten;

Dat de appellante deze handelwijze verkoos om het eigendom steeds vrij en verkoopbaar te hebben; dat appellanten inderdaad in onverdeelde zijn door erfenis en dat een verkoping dus in het vooruitzicht lag om in 1964 verwezenlijkt te worden; dat beroepene deze verkoping in de weg stond met zijn pretentie tot een pachtcontract;



Overwegende dat appellanten met beroepene accoord gaan dat de prijs ieder jaar mondeling besproken en overeengekomen werd;

Dat na de eerste twee jaar van beroepene een schriftelijke verbintenis geëist te hebben waarin deze uitdrukkelijk bekende aankoper van het gras te zijn, eerste appellante zich later vergenoegde met een mondelinge verbintenis, gevolgd door de betaling door check, en geen belang hechtte aan de vermelding die beroepene er aan toevoegde, van het woord «pacht»;

dat eerste appellante integendeel wel een pachtcontract weigerde wanneer beroepene hierop aandrang in 1963; dat deze weigering en aarzeling van beroepene om nog te contracteren in dezelfde voorwaarden als voorheen verklaart hoe de overeenkomst in 1963 met vertraging aangegaan werd nl. in april wanneer het seizoen reeds begonnen was, en ook waarom er op de prijs gedrukt werd;

Dat appellanten het jaarlijks verschil in prijs onderlijnen om de afwezigheid van ieder mogelijk pachtcontract te beklemtonen;

Dat appellanten niet wisten dat de bemestingen door beroepene zelf gedaan werden maar dat zij doen opmerken dat er rekening mede gehouden werd bij de vaststelling van de nieuwe prijs ieder jaar, zodat zij in feite de last van de onkosten en het risico van de oogst droegen; dat zij er ook op wijzen dat van oktober tot maart de grond onbenut bleef en dat de bemestingsbewerkingen altijd maar in maart begonnen;

Overwegende dat de eerste Rechter aanvaard heeft dat het niet protesteren tegen de melding van «pacht» op de checks vanaf 1961 wijst op een nieuwe overeenkomst zodat vanaf 1961 minstens een pachtcontract zou ontstaan zijn;

Overwegende dat appellanten zowel als beroepene deze discriminatie van de eerste Rechter critiseren; dat zij allen doen opmerken dat het genot van de weide in de jaren 1961-62-63 identiek hetzelfde was als in 1959-1960; dat nl. noch wat betreft de voorwaarden van bemesting en herstellen van omheining, noch de manier van berekening van de prijs er een verschil te merken is: dat appellanten hier logisch uit afleiden dat indien er geen pacht kon tot stand komen de eerste jaren, deze ook niet later kon ontstaan door het eenzijdig vermelden van het woord «pacht» op de betalingschecks door beroepene gemaakt, des te meer dat het pachtcontract niet met vermoedens mag bewezen worden;

Dat beroepene zijnerzijds er uit afleidt dat het bestaan van de pachtovereenkomst vanaf 1959 dient bewezen geacht aan de hand van de bestaande geschriften; dat hij incidenteel beroep aantekent om de aanvangsdatum van het pachtcontract in 1959 te zien vaststellen;

Overwegende dat beroepene nog staande houdt, maar ten onrechte, dat de in 1959 en 60 gebruikte formulering «gekocht te hebben al het gras wassende op perceel weiland» noodzakelijk bestempeld moet worden als een wetsontduiking die de Rechtbank zou moeten verbeteren door de juiste kwalificatie aan de overeenkomst te geven;

Overwegende dat het van algemene rechtspraak en rechtsleer is (Gourdet 1961 Nr. 76, 3; Ranscelot Rev. prat. not. 1952, 195, A.P.R. Nr. 65 en volg.) dat het verkopen van gras op voet in de weide hetzij om het af te maaien, hetzij om er het vee te laten grazen, een wijze van eigen uitbating uitmaakt die niet onderworpen is aan de pachtwet (zie ook vonnis dezer Kamer en Rechtbank van 21-3-1966 in zake Van Havre en consoorten t./Mermans);

Overwegende dat er ook geen principieel verschil bestaat in het verkopen van het gras op voet en het grazen van kopers' dieren op de weide; dat het laten

grazen meestal het normaal afmaaiingsmiddel van een weide zal zijn; dat in beide gevallen het kontrakt maar op een deel van het jaar slaat en telkens met een nieuwe koper kan afgesloten worden;

Dat in feite beroepene gedurende 5 achtereenvolgende jaren als koper aanvaard werd, maar dat hij zelf toegeeft dat er telkens een nieuw kontrakt werd afgesloten, nl. wat betreft de prijs;

Overwegende dat indien het bemesten uitgevoerd werd materialiter door beroepene, het in feite ten laste van de eigenaars viel die dan ook het risico van de exploitatie droegen, vermits beroepene bekend dat er met de exploitatiekosten rekening gehouden werd bij het jaarlijks bepalen van de prijs;

Overwegende dat beroepene ook tevergeefs verwijst naar de bepaling van de pachtovereenkomst te weten een overeenkomst waardoor een partij zich ertoe verbindt de andere partij het tijdelijk genot van een landeigendom te verschaffen tegen betaling van een bepaalde prijs;

Dat beroepene wel bekend dat het vee maar van maart tot oktober in de weide geplaatst werd en dat men weiden niet meer bemest in november doch eerder in het voorjaar zodat deze bezigheden samenvielen met de betaling van de prijs;

Dat hij ten onrechte beweert dat appellanten zouden moeten bewijzen hem de weide ontzegt te hebben in de tussenperiode;

Overwegende dat gezien de bewoordingen van de eerste verbintenissen het integendeel beroepene is die zou moeten bewijzen dat in strijd met de bewoordingen ervan, hij wel het genot behield in de winter wanneer de grasperiode voorbij is;

Overwegende dat de economische waarde van een weide weliswaar meestal in de grasperiode te vinden is, maar dat de eigenaars de grond konden verhuren tijdens de wintermaanden bijvoorbeeld om een camping op te richten, een speelplaats of een stapelplaats;

Dat het dus niet bewezen is dat beroepene over het onafgebroken genot van de weide beschikte gedurende 5 jaar;

Overwegende dat het evenmin bewezen is dat partijen een pachtovereenkomst ooit beoogden;

Dat eerste appellante, handelende als lasthebber van de onverdeelde eigenaars, in afwachting van een uit onverdeeldheidtredding, dezen nooit konden wensen zich te binden door een pachtovereenkomst, des te meer dat er zoals hoger uiteengezet, ontegenzeglijk een wettelijke manier van uitbating van een weide bestaat, zonder pachtovereenkomst, door eenvoudige verkoping van het gras;

Dat beroepene ook geen twijfel kon koesteren aangaande de inzichten van de eigenaars wanneer van hem een schriftelijke verbintenis van aankoop gevraagd werd; dat hij niet bewijst dat hij bij de latere mondelinge overeenkomsten, een pachtovereenkomst zou bekomen hebben, integendeel; dat het louter vermelden van het woord «pacht» door beroepene zelf op de betalingschecks hem geen titel kan scheppen; dat het best mogelijk is dat de aandacht van appellante niet gevestigd werd op de vermelding «pacht» op de checks aangebracht; dat het meer gebeurt dat leken het woord «pacht» ook gebruiken voor andere prestaties dan deze van de specifieke landpachtwetgeving, nl. voor gewone huishuur; dat het woord ook bij analogie kon gebruikt worden en te goeder trouw op dit ogenblik voor de zeer speciale verkoping van gras op een weide, overeenkomst die zich uitstrekt over verschillende maanden;

Dat het gebrek aan uitdrukkelijk protest tegen deze vermelding dan nooit als een uitdrukkelijke en ondubbelzinnige bekentenis van een toegestane pachtovereenkomst

door de in onverdeeldheid zijnde eigenaars mag beschouwd worden;

Overwegende eindelijk dat er in ieder geval een essentieel element aan het ontstaan van een pachtovereenkomst ontbreekt, te weten de bepaling van de prijs;

Overwegende dat beroepene tevergeefs aanvoert dat partijen vrij zijn een wisselende pacht prijs te bedingen, berekenbaar op de opbrengsten van het vorig jaar;

Overwegende inderdaad dat indien een schommelende pacht prijs theoretisch mogelijk is, de elementen van vaststelling van de prijs in ieder geval in de overeenkomst duidelijk moeten voorzien worden;

Dat een pacht prijs berekend op de opbrengst van het vorig landbouwjaar dergelijke vastheid mist, vermits beroepene niet bepaalt hoe, door wie en op welke manier, deze opbrengst zal berekend worden;

Dat beroepene nu nog geen vaste criteria van berekening vooropzet vermits hij als pacht prijs « met ingang op 4-3-1959 » 15.000,- fr. voorstelt hetzij de laatste en laagst bedongen prijs van het jaar 1963;

Overwegende dat beroepene dienvolgens niet bewijst houder te zijn van een pachtovereenkomst betreffende de litigieuze weide;

Dat de eis in uitdrijving dus ontvankelijk en gegrond is;

*Om deze redenen,*

*De rechtbank,*

Tegensprekelijk rechtdoend en in hoger beroep;

Na erover beraadslaagd te hebben;

Alle andere en strijdige besluiten verwerpend;

Verklaart het hoofdberoep en het incidenteel beroep ontvankelijk, het hoofdberoep gegrond en het incidenteel beroep ongegrond;

Doet dienvolgens het bestreden vonnis teniet en op nieuw rechtdoende, verklaart de eis ontvankelijk en zegt voor recht dat beroepene niet de hoedanigheid van pachter bezit ten opzichte van appellanten en de toepassing van de pacht wet niet kan inroepen; dat hij zonder recht noch titel bezit en de litigieuze weiden binnen de 14 dagen na de betekening van huidig vonnis zal moeten ontruimen en ter beschikking van appellanten stellen; machtigt appellanten bij gebrek hieraan beroepene en het door hem op de weilanden geplaatste vee te doen uitdrijven met bijstand van de openbare macht;

Geeft akte aan appellanten dat zij zich het recht voorbehouden om bij afzonderlijke dagvaarding schade-

vergoeding te vorderen wegens wederrechtelijke bezetting der weilanden;

Veroordeelt beroepene tot de kosten in beide aanleggen.

NOOT — Vorenstaand vonnis vernietigt Vredegerecht Brecht, 25 februari 1965, R.W. 1966-67, 412.

## BALIELEVEN

### VOORZORGSKAS VOOR ADVOCATEN

*De Voorzorgskas voor Advocaten zond aan haar aangeslotenen hieronderstaande omzendbrief:*

\* \* \*

Brussel, 20 maart 1967.

Geacht Lid,

De Raad van Beheer van de Voorzorgskas voor Advocaten verzoekt U de Algemene Statutaire Vergadering van de Kas te willen bijwonen, die zal gehouden worden op zaterdag 8 april 1967 te 14.30 u. in het Paleis van Justitie te Brussel, in de zittingszaal van de Eerste Kamer van het Hof van Beroep.

#### AGENDA :

1. Goedkeuring van de notulen van de gewone Algemene Vergadering van 23 april 1966.
2. Verslag van de Raad van Beheer.
3. Goedkeuring van de rekeningen van het dienstjaar 1966 en voordracht van de begroting voor het komende dienstjaar.
4. Ontlasting van de beheerders.
5. Uiteenzetting van de Beheerraad aangaande de voorstellen tot wijziging der pensioenen.
6. Allerlei.

De leden van de vereniging die verhinderd zouden zijn de vergadering bij te wonen en die wensen zich te laten vertegenwoordigen kunnen daartoe een volmacht verlenen aan een ander lid.

Deze volmacht moet geen bijzondere vorm hebben en kan afgegeven worden aan het bureau van de vergadering.

Het aantal stemmen waarover een mandataris kan beschikken is beperkt tot tien (artikel 32 van de statuten).

Wij rekenen op uw aanwezigheid en bieden U, Geacht Lid, de betuiging van onze collegiale gevoelens aan.

VOOR DE RAAD VAN BEHEER,  
de Voorzitter,  
Mr. R. VAN ROYE.

### VOORZORGSKAS VOOR ADVOKATEN V.Z.W.

Vrij stelsel

#### BALANS OP 31 DECEMBER 1966

#### A K T I E F

|                              |               |
|------------------------------|---------------|
| <b>Vastgelegde middelen</b>  | 101.332.954,— |
| Inboedel                     | 1,—           |
| Hypothecaire leningen        | 101.332.953,— |
| <b>Beschikbaar</b>           | 8.511.864,—   |
| Postgiro                     | 154.806,—     |
| Rekeningen bij               |               |
| — Bank van Brussel           | 665.390,—     |
| — Gemeentekrediet van België | 7.691.668,—   |
| <b>Realiseerbaar</b>         | 6.099.941,—   |
| Effecten Portef.             | 2.060.000,—   |
| Diverse debiteuren           | 4.039.941,—   |
|                              | <hr/>         |
|                              | 115.944.759,— |

#### P A S S I E F

|                             |               |
|-----------------------------|---------------|
| <b>Opeisbaar</b>            | 5.022.617,—   |
| Diverse krediteuren         |               |
| <b>Opeisbaar op termijn</b> | 110.922.142,— |
| Pensioenfondsen             |               |
|                             | <hr/>         |
|                             | 115.944.759,— |

## VERLIES- &amp; WINSTREKENING OP 31 DECEMBER 1966

Vrij stelsel

## UITGAVEN

|                                                |              |
|------------------------------------------------|--------------|
| Overdracht van bijdragen aan de wettelijke kas | 10.084.273,— |
| Hulpverlening                                  | 1.251.800,—  |
| Pensioenen                                     | 8.321.375,—  |
| Verhoging van het pensioenfonds                | 10.175.841,— |
| Algemene onkosten en taksen                    | 280.974,—    |
| Diverse verliezen                              | 26.594,—     |
|                                                | <hr/>        |
|                                                | 30.140.857,— |

## ONTVANGSTEN

|                      |              |
|----------------------|--------------|
| Inschrijvingsrecht   | 21.750,—     |
| Bijdragen der balies | 13.735.945,— |
| Pleidooirechten      | 10.616.640,— |
| Interessen           | 5.580.999,—  |
| Diverse ontvangsten  | 145.623,—    |
| Gifte                | 39.900,—     |
|                      | <hr/>        |
|                      | 30.140.857,— |

## BALANS OP 31 DECEMBER 1966

Wettelijk stelsel

## A K T I E F

## P A S S I E F

## Vastgelegde middelen

## Niet opeisbaar

|                                                    |              |
|----------------------------------------------------|--------------|
| — Waarborgen                                       | 1.158.500,—  |
| — Verplichte leningen aan de Nationale Rijksdienst | 86.103.671,— |
| — Vrije leningen aan de Nationale Rijksdienst      | 3.000.000,—  |

|                         |             |
|-------------------------|-------------|
| — Speciaal reservefonds | 2.196.514,— |
| — Waarborgen            | 1.158.500,— |

## Realiseerbaar

## Opeisbaar

|                         |             |
|-------------------------|-------------|
| — Aandelen-portefeuille | 7.743.700,— |
| — Hypothecaire leningen | 5.597.409,— |
| — Diverse debiteuren    | 298.085,—   |

|                       |              |
|-----------------------|--------------|
| — Wiskundige reserves | 99.333.938,— |
| — Diverse krediteuren | 123.238,—    |

## Beschikbaar

## Winst saldo

|          |           |
|----------|-----------|
| — P.C.R. | 165.187,— |
| — Bank   | 98.465,—  |

1.352.782,—

---

104.165.017,—

---

104.165.017,—

## VERLIES- &amp; WINSTREKENING OP 31 DECEMBER 1966

Wettelijk stelsel

## D E B E T

## K R E D I E T

|                                      |               |
|--------------------------------------|---------------|
| Kapitalen betaald aan de Rijksdienst | 128.845,—     |
| Pensioenen                           | 646.654,—     |
| Algemene onkosten                    | 867.044,—     |
| Wiskundige reserves op 31-12-1966    | 99.333.938,—  |
| Minderwaarde op aandelen             | 250,—         |
| Winst saldo                          | 1.352.782,—   |
|                                      | <hr/>         |
|                                      | 102.329.513,— |

|                                   |               |
|-----------------------------------|---------------|
| Bijdragen                         | 10.084.273,—  |
| Opbrengst van uitstaande fondsen  | 5.011.347,—   |
| Meerwaarde op aandelen            | 500,—         |
| Wiskundige reserves op 31-12-1965 | 87.233.393,—  |
|                                   | <hr/>         |
|                                   | 102.329.513,— |

Geacht Lid,

Hierbij zenden wij U de balans en de rekening der Ontvangsten en Uitgaven der wettelijke en vrije stelsels betreffende het jaar 1966, die aan de Algemene Vergadering ter goedkeuring zullen worden voorgelegd.

Wij vestigen uw aandacht op de volgende punten :

1. De *ontvangsten* komen normaal binnen en zijn zelfs met 1.018.689 fr. gestegen in vergelijking met het voorgaande jaar ;
2. De *inkomsten* der belegde gelden vertegenwoordigen een gemiddelde rentevoet van meer dan 6,00 % per jaar, terwijl de actuariële berekeningen worden uitgevoerd op basis van een gemiddelde opbrengst van 4,50 % per jaar, waardoor de reserves van de Kas nog toenemen.
3. De *pensioenen* en *uitkeringen* van de Kas, waarvan de bedragen vermeld zijn in de rekeningen der ontvangsten en uitgaven van de wettelijke en vrije stelsels, omvatten :

— voor het vrije stelsel :

- 274 - ouderdomspensioenen
- 141 - weduwnpensioenen
- 78 - ondersteuningspensioenen

— voor het wettelijk stelsel :

- 282 - ouderdomspensioenen
- 49 - weduwnpensioenen

4. De *beheerskosten* van de Kas bedragen slechts 3,04 % van de ontvangsten, hetgeen een zeer gering percentage is.
5. Het *pensioenfonds* van respectievelijk 99.333.938 fr. en 110.922.142 fr. voor het wettelijk en het vrije stelsel waarborgt de naleving van de verplichtingen van de Kas.

Uit deze boekhoudkundige gegevens blijkt dus dat de financiële toestand van de Kas in alle opzichten gezond is.

DE BEHEERRAAD.

## NOTARIAAT

### JAARLIJKSE VERGADERING VAN DE CONFERENTIE VAN DE NOTARISSEN VAN HET ARRONDISSEMENT ANTWERPEN

Op vrijdag 3 maart 11. hield de Conferentie van de notarissen van het Arrondissement *Antwerpen* haar jaarlijkse plechtige vergadering.

De heer voorzitter, notaris ISTAS, had het voorrecht voor een volle zaal in het notarishuis te *Antwerpen*, zijn kollegas welkom te heten.

Het mag wel onderlijnd, dat de voorzitter zeer vriendelijke termen gebruikte voor de voorzitter van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen die samen met het Bestuur uitgenodigd was geworden.

Meer en meer wordt het een realiteit dat notarissen en advocaten zich aanzien als leden van dezelfde rechtsfamilie om het met de woorden van de heer Istas te zeggen.

De opsomming van de opeenvolgende en similaire activiteiten van de spreker Jan Despot was inderdaad indrukwekkend.

Het is bijna onbegrijpelijk dat éénzelfde man een dergelijke activiteit heeft kunnen ontwikkelen in een relatief kort tijdsbestek, een activiteit die van de Balie gaat naar de industrie, vermits de heer Despot beheerder is van het uiterst belangrijk bedrijf *Bekaert*, van de Bank over het Spaarwezen naar de Journalistiek, de politieke intermezzi niet te na gesproken.

De spreker had het over de «psychologie van de zakenman.»

Zeer typisch schetste hij de categorieën van de zakenmensen die wij ontmoeten, de ene die alleen aan de boekhouding denkt, de andere die door de fiskus geobsedeerd is, de volgende die alleen produktie wil om te komen tot de volwaardige zakenman.

Het ideale beeld van laatstgenoemde prototype werd op originele wijze door de spreker beschreven.

De leider van de onderneming is niet noodzakelijk de verstandigste maar wel hij die er in slaagt alle problemen in een synthese te begrijpen; het is de sterke persoonlijkheid die niet steeds de meest briljante is, maar een menner van ideeën en mensen.

Het is met het hart, aldus de spreker, dat de onderneming geleid wordt, meer dan met de geest.

Hij kent ze goed, de heer Despot, deze West-Vlaamse arbeiders, hij houdt van hen, en is fier te onderstrepen dat zij zich vrijgevochten hebben uit de oude proletariërsmentaliteit.

Een handelaar moet tenslotte kopen en verkopen met overtuiging.

Hiervan gaf de heer Despot een reeks voorbeelden ter staving.

De publiciteit, de presentatie van het produkt, de manier waarop betwistingen worden geregeld, het contact met het cliënteel, de briefhoofding, de telefoniste, allen factoren die de dag van heden op allereerste plan staan.

Indien de meeste van deze elementen door de aanwezigen reeds gekend waren, behoorde het tot de grote verdienste van de spreker deze in een geheel te hebben geplaatst en ze aangeboden te hebben in een zeer aangenaam, een uiterst vlot en woordenrijk debiet.

Hierna volgde een sympathieke ontvangst in de bibliotheek en een niet minder sympathiek diner in één van de aangenamste Restaurants van de buitenstad.

De heer voorzitter Istas, zijn dynamische ploeg medewerkers, en notaris *De Boungne*, voorzitter van de Tuchtkamer, dienen gefeliciteerd te worden voor deze geslaagde vergadering.

## TIJDSCHRIFTEN

**Arresten en adviezen van de Raad van State**: jg. 1966 - nr. 5:

Rechtspleging.

**Omnilegie**: jg. 1967 - nr. 1:

Wetgeving.

**Tijdschrift voor Gemeenterecht**: jg. 1967 - nr. 2:

Benoemingen. — Bossen en wouden. — Rechtsgedingen. — Stedebouw. — Talen (gebruik in Bestuurszaken).

**De Gemeente**: jg. 1967 - nr. 2:

Quintin J.M., De wetgeving op de politie van het wegverkeer (eerste deel). — Verhasselt J., Verzorg uw taal.

**Nederlands Juristenblad**: jg. 1967 - nr. 10:

Burkens M.C., De proeven van een nieuwe grondwet en de grondrechten. — Sipkes O.W., Feiten van algemene bekendheid en eigen wetenschap van de rechter. — Rohaert A., Enkele terminologische beschouwingen betreffende de «Proeve van een nieuwe Grondwet». — Het ontwerp tot wijziging van de Onteigeningswet. — Burghardt O., Een zonnige bijdrage. — Het werk aan het nieuwe B.W.

**Advokatenblad**: jg. 1967 - nr. 2:

Van Doorne P.W., Verbetering van de gerechtelijke onteigeningsprocedure. — Fränkel J., Modernisering van de rechtsbijstand aan de minderbedeelden. — Verpaalen O.A.C., De doodgraver en de advocaat. — Van Doorne P.W., In memoriam Mr. Gerda Veyh.

**Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie**: jg. 1967 - nr. 4941:

Drion H., De betekenis van het bezit voor ons huidige recht (I). — Van Oven A., Overzicht der Nederlandse Rechtspraak: Vennootschapsrecht (II).

**Arbitrale Rechtspraak**: jg. 1967 - nr. 551:

Scheidsgerecht Duitsch-Nederlandsch Contract te Rotterdam. — Scheidsgerecht Verein Getreidehändler Hamburger Börse. — Scheidsgerecht Vereniging voor den Koffiehandel te Amsterdam. — Arbitragecommissie Algemene Vereniging Zakkenhandel. — Particuliere Arbitrage Huurcontract. — Particuliere Arbitrage Restaurantbedrijf. — Raad van Arbitrage voor de Brouwerijen in Nederland. — Commissie van Geschillen B.N.A.

**Journal des Tribunaux**: jg. 1967 - nr. 4566:

Rigaux F., L'enseignement et la recherche dans les Facultés de droit.

**Revue Générale des Assurances et des Responsabilités**: jg. 1967 - nr. 2:

Pouv. Publics: Voirie. — Commerçants: Tierce-complément. — Transports: Avion. — Circ. Routière: Règl. Gén. — Domm. int.: Lésion physique. — Action et Répar.: Procédure. — Ass. en Général.: Loi 11 juin 1874, art. 22. — Ass. acc.: Ass. obligatoire. — Ass. Diverses: Contre-assurance spéciale. — Acc. trav.: Lois coord. — Ass. chemin du Travail.